

QKRMT Qendra Kosovare për Rehabilitimin
e të Mbijetuarve të Torturës
KRCT The Kosovo Rehabilitation
Center for Torture Victims

UDHËZUES PRAKTIK PËR PËRDORIMIN E DHOMËS SË SIGURT NË GJYKATA

PRACTICAL GUIDE FOR THE USE OF THE SAFE ROOM IN COURTS

PRAKTIČNI VODIČ ZA UPOTREBU SIGURNE SOBE U SUDSKIM POSTUPCIMA

KRCT 2026

QKRMT Qendra Kosovare për Rehabilitimin
e të Mbijetuarve të Torturës
KRCT The Kosova Rehabilitation
Center for Torture Victims

UDHËZUES PRAKTIK PËR PËRDORIMIN E DHOMËS SË SIGURT NË GJYKATA

Shkurt 2026
QKRMT

Udhëzuesi Praktik për përdorimin e Dhomës së Sigurt në gjykata është zhvilluar nga **Qendra Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës (QKRMT)** dhe është përgatitur nga **Albina Shabani Rama**, gjyqtare në Gjykatën e Apelit të Kosovës. Ky udhëzues shërben si dokument praktik për trajtimin dhe mbrojtjen e viktimave të dhunës seksuale të luftës në Kosovë gjatë pjesëmarrjes së tyre në procedura gjyqësore, duke garantuar një qasje të integruar dhe të orientuar nga nevojat e të mbijetuarve.

Po ashtu Udhëzues synon të shërbejë si dokument praktik dhe profesional për institucionet gjyqësore, me qëllim që të standardizojë përdorimin e Dhomës së Sigurt për viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës në Kosovë. Ky dokument ofron udhëzime të qarta për mbrojtjen e dinjitetit, sigurisë dhe mirëqenies së viktimave gjatë procesit gjyqësor.

Udhëzuesi Praktik për përdorimin e Dhomës së Sigurt në gjykata (në vijim: Udhëzues) është zhvilluar në kuadër të Projektit “Adresimi i efekteve afatgjata të dhunës seksuale dhe dhënia fund stigmatizimit të të mbijetuarve të dhunës seksuale gjatë luftës në Kosovë dhe anëtarëve të tyre” financohet nga Ministria e Punëve të Jashtme, Komonuelthit dhe Zhvillimit të Mbretërisë së Bashkuar përmes Ambasadës Britanike në Prishtinë.

Përmbajtja e këtij botimi është përgjegjësi vetëm e Qendrës Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës (QKRMT) dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Ministrisë së Punëve të Jashtme, Komonuelthit dhe Zhvillimit të Mbretërisë së Bashkuar.

© 2026 Të gjitha të drejtat e autorit i përkasin ekskluzivisht QKRMT-së. Kopjimi, riprodhimi ose publikimi i paautorizuar, qoftë origjinal apo i modifikuar në çfarëdo forme është i ndaluar pa lejen e QKRMT-së.

Kontakti: QKRMT

Rr. Hamëz Jashari 16b/2, 10000 Prishtinë, Kosovë

Tel: +383 [0] 38 243 707

Email: info@krct.org

Website: www.krct.org

Dhoma e Sigurt në Gjykatën Themelore në Prishtinë u përurua më 10 mars 2025.

Ky projekt u mundësua nga Qendra Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës [QKRMT], me përkrahjen e Ambasadës Britanike në Prishtinë. Dhoma e Sigurt ofron një hapësirë të veçantë dhe të sigurt për marrjen e dëshmisë dhe zhvillimin e procedurave për viktimat e dhunës seksuale, duke garantuar mbrojtje dhe trajtim të përshtatshëm.

PËRMBAJTJA

HYRJE	5
1. PËRKUFIZIME DHE TERMA KYÇ	7
2. KORNIZA LIGJORE E UDHËZUESIT	8
2.1. LIGJET DHE AKTET VENDORE	8
2.2. INSTRUMENTET NDËRKOMBËTARE	8
2.3. DOKUMENTET POLITIKE DHE STRATEGJIKE KOMBËTARE	9
3. QËLLIMI I UDHËZUESIT	10
KAPITULLI I	11
TË DREJTAT E VIKTIMËS SË DHUNËS SEKSUALE NË PROCEDURË PENALE	11
1. MËNYRAT E KOMPENSIMIT TË VIKTIMAVE TË DHUNËS SEKSUALE SIPAS PROCEDURAVE PËRKATËSE	15
1.1. KOMPENSIMI PËRMES PROCEDURËS PENALE	15
1.2. KOMPENSIMI PËRMES PROCEDURËS CIVILE	15
1.3. KOMPENSIMI NGA FONDI SHETËTOR PËR VIKTIMAT E KRIMEVE	15
2. E DREJTA PËR TË APELUAR VENDIME QË NDIKOJNË NË INTERESAT E VIKTIMËS	16
KAPITULLI II	17
MASAT MBROJTËSE GJATË PROCESIT GJYQËSOR	17
1. QËLLIMI I MASAVE MBROJTËSE	17
2. LLOJET E MASAVE MBROJTËSE	17
2.1. DËSHMIA NGA DISTANCA	17
2.2. RUAJTJA E ANONIMATIT	17
2.3. KUFIZIMI I PRANISË PUBLIKE NË SALLËN E GJYQIT	17
2.4. MASAT MBROJTËSE PSIKOSOCIALE	18
KAPITULLI III	19
DHOMA E SIGURT	19
1. RËNDËSIA E DHOMËS SË SIGURT PËR TË MBIJETUARAT E DHUNËS SEKSUALE GJATË LUFTËS NË KOSOVË	19
2. PËR ÇKA SHËRBEN DHOMA E SIGURT	20
3. DHOMA E SIGURT NË GJYKATËN THEMELORE NË PRISHTINË	20
4. PERSONAT E AUTORIZUAR PËR PËRDORIMIN E DHOMËS SË SIGURT	21
5. MODALITETI I PËRDORIMIT TË DHOMËS SË SIGURT	22
5.1. PËRDORIMI I DHOMËS SË SIGURT SI HAPËSIRË PRITJEJE PËR VIKTIMËN	22
5.1.1. PËRGATITJA E VIKTIMËS NGA PSIKOLOGU DHE MBROJTËSI PËR DHËNIEN E DËSHMISË GJATË QËNDRIMIT NË DHOMËN E SIGURT	23
5.2. PËRDORIMI I DHOMËS SË SIGURT PËR DHËNIEN E DËSHMISË NGA DISTANCA	26
6. MBËSHTETJA E VIKTIMËS PAS DHËNIES SË DËSHMISË	28
PËRFUNDIMI	29
KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME PRAKTIKE PËR GJYKATAT	29
FAQ - PYETJE TË SHPESHTA NGA VIKTIMAT E DHUNËS SEKSUALE	30

HYRJE

Dhuna seksuale gjatë luftës përbën një nga format më të rënda të shkeljes së të drejtave themelore të njeriut dhe një akt të dhunës me pasoja të thella fizike, psikologjike dhe shoqërore. Ajo është përdorur jo vetëm si mjet i poshtërimit individual, por edhe si strategji e qëllimshme për të thyer strukturën morale, familjare dhe komunitare të një popullsie.

Lufta në Kosovë [1998–1999] shënoi një periudhë të rëndë dhunimesh masive, gjatë së cilës dhuna seksuale u përdor si mjet lufte ndaj grave, vajzave dhe në disa raste edhe ndaj burrave e fëmijëve. Pasojat e këtij krimi kanë qenë afatgjata dhe shumëdimensionale — duke përfshirë trauma të thella psikologjike, stigmatizim shoqëror, humbje të statusit ekonomik dhe shkatërrim të strukturave familjare. Për dekada me radhë, shumë prej të mbijetuarve kanë jetuar me ndjenjën e frikës, turpfit dhe mosbesimit ndaj institucioneve, gjë që e bën të domosdoshme një qasje profesionale, të ndjeshme dhe të qëndrueshme ndaj tyre në çdo fazë të procesit gjyqësor.

Pas përfundimit të luftës, përpjekjet për të zbardhur krimet e kryera, përfshirë edhe ato të dhunës seksuale, janë përballur me sfida të shumta. Proceset gjyqësore kanë qenë komplekse, për shkak të ndjeshmërisë së lartë të dëshmimeve, mungesës së provave materiale, frikës nga hakmarrja dhe paragjytimeve shoqërore ndaj viktimave. Megjithatë, dëshmia e të mbijetuarve mbetet burimi më i rëndësishëm për ndriçimin e së vërtetës dhe sigurimin e drejtësisë.

Për shkak të pranisë së një numri të madh pjesëmarrësish si drejtpërdrejt ashtu dhe tërthorazi në konfliktet e armatosura, shqyrtimet gjyqësore përfshijnë po ashtu një numër të konsiderueshëm dëshmitarësh dhe burime provash të mundshme. Shumë nga këta dëshmitarë shprehin shqetësimin në lidhje me sigurinë e tyre personale si dhe nevojën për të ruajtur konfidencialitetin gjatë dhënies së dëshmisë së tyre para gjykatës. Veçanërisht për të mbijetuarit e dhunës seksuale, dhënia e dëshmisë në gjykate përfaqëson një ndër momentet më të ndjeshme të procesit gjyqësor. Kjo për shkak se përballja me kujtimet e traumës, ekspozimi publik dhe ballafaqimi me të akuzuarin shpesh nxisin reagime të thella emocionale. Për shumë viktima, dëshmia nuk është vetëm akt juridik, por një proces i brendshëm përballjeje me të kaluarën, që mund të rezultojë si në rikthim të traumës, ashtu edhe në ndjesi fuqizimi dhe drejtësie.

Në shqyrtimet gjyqësore për krime lufte, mbrojtja e viktimës është element thelbësor. Dinjiteti dhe siguria e viktimave të dhunës seksuale duhet të jenë prioritet në të gjitha fazat e hetimit dhe gjyqimit. Institucionet e drejtësisë kanë obligim ligjor për ti mbrojtur viktimat dhe dëshmitarët nga hakmarrjet e mundshme për bashkëpunimin e tyre dhe dhënien e dëshmisë. Masat mbrojtëse që parandalojnë ose kufizojnë në mënyrë të konsiderueshme zbulimin e identitetit të dëshmitarëve në fazat para-gjyqësore, gjyqësore dhe post-gjyqësore janë thelbësore për të siguruar gatishmërinë e dëshmitarit për të bashkëpunuar me hetimin dhe ndjekjen penale. Viktimat në rastet e dhunës seksuale shpesh i nënshtrohen shqyrtimit publik të së kaluarës së tyre seksuale, turpërohen me stigmën e të qenit “të ndershme”, dhe madje përjashtohen nga familjet dhe komunitetet e tyre.

Masat mbrojtëse gjatë dëshmisë, trajtimi me dinjitet si dhe mbështetja ligjore dhe psikologjike e viktimave të dhunës seksuale janë garantitë thelbësore dhe esenciale që duhet ti ofrohen një viktime të dhunës seksuale.

Në drejtim të garantimit të drejtave esenciale të viktimave duke përfshirë mbrojtjen dhe trajtimin me dinjitet, në Gjykatën Themelore në Prishtinë është hapur **Dhoma e Sigurt** si një ambient i sigurve dhe komod, nga ku viktimat do të përgatitet për të dëshmuar në sallën e gjyqimit apo të dëshmojnë nga aty drejtpërdrejtë në sallë përmes pajisjeve elektronike audio dhe video.

Për këtë arsye, përdorimi i **Dhomës së Sigurt** në gjykata përfaqëson një hap të rëndësishëm drejt mbrojtjes së dinjitetit dhe mirëqenies së viktimave gjatë dëshmisë.

Ky dokument është hartuar për të shërbyer si udhëzues praktik për profesionistët e përfshirë në trajtimin e rasteve të dhunës seksuale të kryer gjatë luftës në Kosovë me theks të veçantë për përdorimin **Dhomës së Sigurt** në mënyrë që të sigurohet një ambient i sigurt, mbështetës dhe profesional për të mbijetuarit e dhunës seksuale gjatë procesit gjyqësor. Gjithashtu përmes këtij Udhëzuesi synojmë të ofrojmë informata të qarta dhe të kuptueshme për vetë viktimat, në mënyrë që ato të jenë të informuara për të drejtat, procedurat dhe mundësitë e mbështetjes që u ofron sistemi i drejtësisë dhe institucionet përkatëse duke përfshirë edhe përdorimin e **Dhomës së Sigurt** si një mekanizëm i rëndësishëm për zbatimin e të drejtave të tyre në procedurë.

Po ashtu ky dokument synon të forcojë kapacitetet profesionale të institucioneve gjyqësore dhe të rrisë ndjeshmërinë institucionale në trajtimin e rasteve që lidhen me viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës. Në të njëjtën kohë, ai synon të kontribuojë në procesin e drejtësisë tranzicionale në Kosovë, përmes garantimit të së drejtës për drejtësi, njohje dhe dinjitet për viktimat.

Udhëzuesi nuk e zëvendëson kuadrin ligjor ekzistues, por i shërben si mjet orientues praktik për zbatimin më të unifikuar dhe njerëzor të drejtësisë për viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës në Kosovë.

1. PËRKUFIZIME DHE TERMA KYÇ

Në këtë Udhëzues, disa terma përdoren në mënyrë të përcaktuar për të siguruar qartësi dhe përputhshmëri me standardet ligjore dhe praktikat gjyqësore:

Dhunë seksuale - çdo akt seksual i kryer pa pëlqimin e personit, duke përfshirë përdhunimin, ngacmimin, shfrytëzimin seksual ose dhunën gjatë konflikteve të armatosura.

Viktimë - çdo person që ka përjetuar ndonjë formë dhune me karakter seksual, përfshirë përdhunimin, ngacmimin, detyrimin në akte seksuale, apo forma të tjera të shfrytëzimit seksual, në kohë paqeje apo gjatë konfliktit të armatosur.

Viktimë e dhunës seksuale të luftës në Kosovë - konsiderohet personi i/e cili i ka mbijetuar abuzimit seksual dhe dhunimit brenda periudhës 27.02.1998 deri më 20.06.1999.

Dëshmitar - personi që jep dëshmi në procedurë gjyqësore lidhur me rastet e dhunës seksuale, pavarësisht nëse është ose jo viktime e drejtpërdrejte.

Dëshmitar viktimë - Viktima që jep dëshmi në proces gjyqësor. Ky term përdoret për të diferencuar viktimën aktive që po dëshmon nga dëshmitarët e tjerë që nuk janë viktima.

Dhoma e Sigurt - hapësirë e sigurt dhe konfidenciale brenda gjykatës e krijuar për të mundësuar që viktimat e dhunës seksuale të japin dëshminë e tyre në kushte të mbrojtura, pa kontakt të drejtpërdrejtë me të pandehurin apo publikun, i pajisur me video-lidhje me sallën e gjyqimit për të lehtësuar dëshminë e viktimës pa e ekspozuar ndaj ri-viktimizimit.

Masat mbrojtëse - Çdo masë që gjykata mund të vendosë për të mbrojtur viktimën, duke përfshirë përdorimin e Dhomës së Sigurt, video-lidhje, mbyllje të seancës për publikun dhe hyrje/dalje të veçanta.

Anonimizim - Masat mbrojtëse për të ruajtur identitetin e viktimës në dokumentacionin zyrtar dhe publikime, për të parandaluar stigmatizimin dhe rrezikun nga të tjerët.

Konfidencialitet - përfshin masat ligjore, institucionale dhe praktike që garantojnë mbrojtjen e identitetit dhe të dhënave personale të viktimave dhe dëshmitarëve gjatë gjithë procesit gjyqësor.

Mbështetje dhe rehabilitim - shërbimet që ndihmojnë viktimën në rikuperim dhe riintegrim, përfshirë këshillimin psikologjik, ndihmën mjekësore, juridike dhe sociale.

Staf mbështetës - profesionistët [psikologë, punëtorë social, përkthyes, përfaqësues ligjorë, koordinator për viktima] që asistojnë në procesin e mbrojtjes dhe komunikimit me viktimat.

Institucione përgjegjëse - përfshijnë gjykata, prokurorinë, policinë, Zyrën për Mbrojtje të Viktimave dhe shërbimet tjera publike që veprojnë sipas ligjit për mbrojtje të viktimave të dhunës.

Video-lidhje: dëshmi e viktimës përmes pajisjeve teknologjike pa prezentuar fizikisht në sallë të gjyqimit

2. KORNIZA LIGJORE E UDHËZUESIT

Ky Udhëzues mbështetet në kornizën ligjor të Republikës së Kosovës dhe instrumentet ndërkombëtare që rregullojnë mbrojtjen dhe mbështetjen e viktimave të dhunës seksuale, veçanërisht atyre që kanë përjetuar dhunë gjatë konfliktit të armatosur.

Qëllimi i kësaj kornize është të sigurojë që trajtimi i viktimave të bazohet në standarde të njohura ndërkombëtarisht, në respektim të plotë të të drejtave të njeriut, barazisë gjinore dhe dinjitetit njerëzor.

2.1. LIGJET DHE AKTET VENDORE

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, e cila garanton mbrojtjen e të drejtave themelore të njeriut dhe ndalon çdo formë të torturës, dhunës ose trajtimit çnjerëzor.

Kodi Penal i Republikës së Kosovës, i cili sanksionon veprat penale të dhunës seksuale dhe krimeve të luftës.

Kodi i Procedurës Penale, që përcakton të drejtat e viktimës në procesin gjyqësor dhe masat mbrojtëse gjatë dhënies së dëshmisë.

Ligji Nr. 05/L-036 për Kompensimin e Viktimave të Krimit, që garanton të drejtën e viktimave për kompensim financiar nga shteti.

Ligji Nr. 04/L-172 për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje, si bazë për mbrojtjen nga format e ndryshme të dhunës gjinore.

Ligji Nr. 05/L-020 për Barazinë Gjinore, që siguron trajtim të barabartë dhe pa diskriminim për të gjitha gratë dhe burrat.

2.2. INSTRUMENTET NDËRKOMBËTARE

Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAË) dhe Protokolli i saj opsional.

Konventa e Stambollit e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje.

Rezoluta 1325 e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara për Gratë, Paqen dhe Sigurinë. Statuti i Romës i Gjykatës Ndërkombëtare Penale, që njeh dhunën seksuale si krim lufte dhe krim kundër njerëzimit.

Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut dhe Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut, që mbrojnë të drejtën për jetë, dinjitet dhe trajtim të drejtë.

2.3. DOKUMENTET POLITIKE DHE STRATEGJIKE KOMBËTARE

Strategjia Kombëtare për Mbrojtjen nga Dhuna me Bazë Gjinore dhe Dhuna në Familje 2022-2026.

Strategjia për Drejtësi Tranzicionale në Kosovë 2024-2034.

Planet e veprimit ndërinstucionale për mbështetjen e viktimave të dhunës seksuale gjatë luftës dhe zbatimin e standardeve të Konventës së Stambollit.

3. QËLLIMI I UDHËZUESIT

Qëllimi i këtij Udhëzuesi është të ofrojë udhëzime praktike dhe standarde të unifikuara për trajtimin dhe mbështetjen e viktimave të dhunës seksuale gjatë luftës në Kosovë, me theks të veçantë në përdorimin e **Dhomës së Sigurt** brenda gjykatave.

Udhëzuesi synon të:

1. Sigurojë që viktimat të trajtohen me respekt, dinjitet dhe ndjeshmëri gjatë gjithë procesit gjyqësor.
2. Udhëzojë profesionistët e sistemit të drejtësisë për përdorimin e sigurt, të koordinuar dhe të efektshëm të **Dhomës së Sigurt**.
3. Forcojë bashkëpunimin ndërinstytucional për mbrojtjen dhe mbështetjen e viktimave.
4. Ofron një referencë praktike për shërbimet mbështetëse, përfshirë mbështetjen psikologjike, juridike dhe sociale.

Po ashtu ky Udhëzues është një mjet orientues që synon të sigurojë një përvojë më të drejtë, më të ndjeshme dhe më të sigurt për viktimat, duke respektuar standardet ndërkombëtare dhe legjislacionin e Republikës së Kosovës.

Po ashtu përmes këtij Udhëzuesi synohet të ofrohet një udhëzues i plotë dhe i qartë për të kuptuar:

- Rolin e viktimës të dhunës seksuale gjatë luftës në Kosove në procesin gjyqësor.
- Masat mbrojtëse që mund të kërkohen për sigurinë dhe privatësinë e viktimës.
- Përgatitjen për dëshmi në mënyrë të sigurt dhe të dinjitetshme.
- Mbështetjen ligjore dhe psikologjike gjatë gjithë procesit gjyqësorë.
- Udhëzime për përdorimin e **Dhomës së Sigurt**.

Udhëzuesi është hartuar duke u bazuar në standardet më të mira evropiane të mbështetjes për viktimat, duke përfshirë qasjen e ndjeshme në traumë “trauma-informed”, që i vendos nevojat dhe sigurinë e viktimës në qendër të çdo veprimi gjyqësor.

Po ashtu ky dokumenti synon të forcojë fuqinë dhe sigurinë e viktimës, duke i mundësuar të marrë vendime të mirë informuara dhe të bashkëpunojë me institucionet gjyqësore pa u ndjerë e rrezikuar ose e paqartë.

Viktimat shpesh përjetojnë frikë, ankth dhe stres të lartë para, gjatë dhe pas dëshmisë në gjykatë. Ky Udhëzues gjithashtu përmes udhëzime për rolin e viktimës që ka në procedurat gjyqësore synon të:

- Reduktojë pasigurinë e viktimave duke ofruar informacion të qartë dhe të detajuar.
- Shpjegojë hap pas hapi procedurat dhe rolin e institucioneve.
- Sigurojë udhëzime konkrete për mbrojtje dhe mbështetje.

KAPITULLI I

TË DREJTAT E VIKTIMES SË DHUNËS SEKSUALE NË PROCEDURË PENALE

Kodi i Procedurës Penale nr. 08/L-032 (KPP), e ka përfshi viktimën e veprës penale si një palë ndërgjyqëse me të drejta e rol aktiv. Ky është një ndryshim thelbësor që e dallon pozitën e saj procedurale nga pozita e mëparshme e cila ishte krejt pasive. Kapitulli III, i këtij Kodi ka paraqitur në mënyrë të detajuar të gjitha të drejtat e të dëmtuarit ose viktimës në procedurë penale.

Pra, në kuadër të procedurës penale, viktimja gëzon një sërë të drejtash të garantuara me ligj, të cilat synojnë sigurimin e pjesëmarrjes së saj efektive në proces, mbrojtjen nga dëmtimet e mëtejshme dhe trajtimin me dinjitet, respekt dhe ndjeshmëri nga të gjitha organet e drejtësisë si dhe kompensim për dëmin material, fizik dhe emocional të shkaktuar nga vepra penale.

Neni 63 i Kodit Penal të Kosovës ka një rëndësi të veçantë për viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës në Kosovë, duke siguruar që ata/ato të trajtohen me respekt dhe të mbrohen nga çdo formë presioni apo stigmatizimi shoqëror. Po ashtu përmes garantimit të këtyre të drejtave për viktimat në procesin penal, garantohet jo vetëm mbrojtja e viktimës në aspektin procedural si palë në procedurë, por edhe mbrojtja e dinjitetit dhe pjesëmarrja aktive e tyre si dhe garanton kompensimin e viktimës për dëmin material dhe jomaterial të shkaktuar nga vepra penale.

Të drejtat thelbësore të viktimës në një proces penal janë:

- *E drejta për trajtim me dinjitet dhe pa diskriminim*

Viktima ka të drejtë të trajtohet me respekt për dinjitetin e saj njerëzor dhe pa asnjë formë diskriminimi gjatë tërë procedurës penale. Kodi i Procedurës Penale i Kosovës garanton gjithashtu respektimin e dinjitetit të viktimës. Trajtimi me respekt gjatë gjithë procedurës gjyqësore ndihmon në parandalimin e ri-traumatizimit dhe fuqizon besimin e viktimës në drejtësi po ashtu gjuha e përdorur nga stafi gjyqësor, psikologët dhe përfaqësuesit ligjor duhet të jetë neutrale, e kujdesshme dhe jo-akuzuese. Ky parim është thelbësor në drejtësinë tranzicionale, ku respektimi i të drejtave të njeriut dhe dinjitetit individual është një nga bazat kryesore të proceseve juridike.

- *E drejta për siguri dhe mbrojtje*

Viktimat duhet të jenë të sigurta nga çdo kontakt i panevojshëm me të akuzuarin ose palë të tjera. Përdorimi i **Dhomës së Sigurt**, video-lidhje dhe hyrje/dalje të veçanta janë standarde për mbrojtje, ndërsa organet e procedurës janë të obliguara të ndërmarin masa për të mbrojtur viktimën nga çdo formë kërcënimi, hakmarrjeje apo intimidimi.

Kodi i Procedurës Penale siguron gjithashtu mbrojtjen e viktimës gjatë procedurës penale. Viktimat e dhunës seksuale shpesh përballen me frikë nga hakmarrja ose presion shoqëror. Prandaj, sigurimi i masave mbrojtëse është thelbësor për të garantuar që pjesëmarrja e tyre në proces nuk çon në ri-traumatizim. Kjo mbrojtje është në përputhje me standardet ndërkombëtare për mbrojtjen e viktimave dhe përbën një element kyç të drejtësisë tranzicionale, ku siguria fizike dhe psikologjike e viktimës ka një rëndësi të veçantë.

- E drejta për informim

Viktima duhet të informohet menjëherë dhe në mënyrë të qartë për të drejtat e saj ligjore, për ecurinë e procedurës dhe për çdo vendim që ndikon në interesat e saj.

Një nga të drejtat më thelbësore është e drejta e viktimës për informacion dhe pjesëmarrje aktive në procedurë. Kjo do të thotë që çdo viktimë ka të drejtë të njihet me veprimet që ndikojnë në rastin e saj dhe të marrë vendime të informuara gjatë procesit gjyqësor. Për viktimat e dhunës seksuale, informacioni i qartë dhe i plotë ndihmon jo vetëm në kuptimin e procedurave, por edhe në ndërtimin e besimit ndaj sistemit të drejtësisë dhe uljen e ndjesisë së pasigurisë

- E drejta për të dhënë mendim dhe për të paraqitur prova

Gjatë procedurës, viktima mund të paraqesë prova, komente dhe kërkesa për hetime shtesë, si dhe të japë mendim për vendime që lidhen me rastin e saj, kjo është një nga të drejtat themelore të garantuara për viktimën. Përmes kësaj të drejte i mundësohet viktimës që të kontribuoj në vlerësimin e fakteve dhe të ndikoj në drejtimin e procedurës duke fuqizuar rolin e saj në proces. Për viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës, kjo është një mënyrë për të siguruar që perspektiva e tyre për dëmet e pësuar nuk mbeten të paqarta apo të injoruara.

Ky aspekt promovon pjesëmarrje aktive, transparente dhe drejtësi substantive, duke u përputhur me standardet ndërkombëtare për të drejtat e viktimave ku pjesëmarrja aktive dhe aksesimi i mekanizmave për të paraqitur prova janë parimet themelore të drejtësisë. Në këtë mënyrë viktima nuk është thjesht një dëshmitar por një palë e barabartë në proces gjyqësor, e cila mund të ndikoj në saktësinë e vlerësimit të provave dhe në vendimmarrje gjyqësore.

- E drejta për përfaqësim ligjor dhe asistencë profesionale

Një aspekt tjetër i rëndësishëm është e drejta për përfaqësim ligjor dhe asistencë profesionale. Viktimat kanë mundësinë të përfaqësohen nga një avokat ose përfaqësues i autorizuar, i cili mund të sigurojë që të drejtat e tyre të respektohen në çdo fazë të procesit. Për viktimat e dhunës seksuale, mbështetja ligjore ndihmon në orientimin përmes procedurave komplekse gjyqësore dhe mbron nga shkeljet e mundshme të të drejtave, duke fuqizuar pjesëmarrjen e tyre aktive.

- E drejta për ndihmë juridike falas

Kodi i Procedurës Penale siguron që viktimat ka të drejtë të përfitojnë ndihmë juridike falas kur nuk ka mundësi të mbulojë shpenzimet për përfaqësim ligjor. Kjo e drejtë është thelbësore për të garantuar që çdo viktimë, pavarësisht nga gjendja ekonomike të mund të mbrojtë të drejtat e saj. Për viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës, ndihma juridike falas është një mjet i fuqishëm për të siguruar pjesëmarrje të barabartë dhe të drejtë në proces, duke eliminuar pengesat ekonomike që mund të kufizojnë qasjen në drejtësi.

- E drejta për të marrë pjesë në seanca gjyqësore

Në përputhje me dispozitat ligjore, viktimat mund të jetë e pranishme në seanca gjyqësore dhe të njoftohet për datat dhe rezultatet e tyre. Njoftimi për seanca gjyqësore mund të bëhet drejtpërdrejt ose nëpërmes mbrojtësit ligjor.

- E drejta për përkthim dhe interpretim

Nëse viktimat nuk e kuptojnë gjuhën e procedurës, ato ka të drejtë për përkthim dhe interpretim falas gjatë gjithë procesit.

- E drejta për mbrojtjen e privatësisë dhe të dhënave personale

Ruajtja e privatësisë dhe konfidencialitetit është një e drejtë tjetër thelbësore e viktimës. Organet gjyqësore janë të detyruara të mbrojnë identitetin, të dhënat personale dhe privatësinë e viktimës, sidomos në rastet që përfshijnë dhunë seksuale apo të mitur. Identiteti dhe informacionet personale të viktimës duhet të trajtohen me kujdes maksimal për të parandaluar stigmatizimin dhe presionin shoqëror. Kjo është veçanërisht e rëndësishme për viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës, të cilat shpesh përballen me diskriminim ose turpërim publik. Mbrojtja e privatësisë ndihmon në ruajtjen e integritetit të tyre psikologjik dhe promovon besimin në sistemin gjyqësor.

Për viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës, mbrojtja e privatësisë dhe e të dhënave personale është e rëndësishme se veçantë. Kjo e drejtë jo vetëm që ruan privatësinë dhe konfidencialitetin e viktimës, por gjithashtu mundëson pjesëmarrjen aktive në procesin gjyqësor pa frikë nga pasojat apo stigmatizimi i shoqërisë.

- E drejta për mbështetje psikologjike dhe sociale

Viktimat ka të drejtë të përfitojnë shërbime të mbështetjes psikologjike, sociale dhe rehabilituese nga institucionet publike apo organizatat e specializuara. Mbështetja psikologjike tek të mbijetuarat/it e dhunës seksuale të luftës është e domosdoshme për të përballur pasojat emocionale dhe traumat që lidhen me dhunën seksuale, duke siguruar që viktimat të mos përjetojnë ri-trumatizim gjatë pjesëmarrjes në procedurë.

Mbështetjen psikologjike për të mbijetuarat/it e dhunës seksuale në Kosovë e ofrojnë organizatat jo qeveritare siç është Qendra Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës [QKRMT], duke kontribuar në rimëkëmbjen e tyre, fuqizimin personal dhe aftësinë për të marrë vendime të informuara në procesin gjyqësor.

- E drejta për kompensim dhe dëmshpërblim

Viktima ka të drejtë të kërkojë kompensim për dëmin material dhe moral të shkaktuar nga vepra penale, qoftë në procedurën penale ose në atë civile.

Viktimat kanë të drejtë të përfitojnë kompensim për dëmet e pësuar si pasojë e krimit. Kjo përfshin jo vetëm dëmin materiale, por edhe dëmshpërblimin për pasojat psikologjike, traumat emocionale dhe ndikimet sociale që lidhen me dhunën seksuale gjatë luftës, trajtim psikologjik dhe mbështetje sociale, duke kontribuar në rikuperimin e traumës dhe fuqizimin e viktimës. Standardet ndërkombëtare e konsiderojnë këtë të drejtë pjesë të domosdoshme të drejtësisë për viktimat, duke garantuar që drejtësia nuk kufizohet vetëm në ndëshkimin e agresorit.

Për viktimat e dhunës seksuale kompensimi nuk është vetëm një ndihme materiale, por është një mjet për rimëkëmbje, fuqizim dhe përmbushje e drejtësisë substanciale.

Kompensimi garanton që viktima nuk mbetet vetëm pasivisht e dëmtuar, por përfiton një riparim të drejtë për humbjet dhe dhimbjet e saj.

1. MËNYRAT E KOMPENSIMIT TË VIKTIMAVE TË DHUNËS SEKSUALE SIPAS PROCEDURAVE PËRKATËSE

1.1. KOMPENSIM PËRMES PROCEDURËS PENALE

Viktima mund të kërkojë kompensim në proces gjyqësor gjatë zhvillimit të procedurës penale, përmes paraqitjes së kërkesës për kompensim në aktakuzë ose gjatë zhvillimit të procesit gjyqësor.

Gjykata shqyrton kërkesën gjatë procesit gjyqësor dhe kërkon prova që e mbështesin dëmin e shkaktuar. Viktima mund të paraqes dëshmi, raporte mjekësore, ekspertiza psikologjike dhe dokumente financiare.

Në rast se i akuzuari shpallet fajtor, gjykata mund të vendos kompensimin për viktimën, kompensim i cili përfshinë dëmin material dhe jomaterial.

1.2. KOMPENSIM PËRMES PROCEDURËS CIVILE

Në rast se kompensimi nuk shqyrtohet në procedurë penale, viktima përmes mbrojtësit të saj ka të drejtë të paraqes padi për kompensim për demin material dhe jo material në procedure civile.

Gjykata shqyrton kërkesën dhe vendos mbi pranueshmërinë e padisë, përmes seancave dëgjimore ku bëhet vlerësimi për dëmtimet fizike dhe psikologjike nga ana e eksperteve. Kompensimi në procedure civile është një mënyre shtesë për të garantuar kompensim të plotë duke mbuluar dëmet që nuk trajtohen në procedure penale dhe mund të iniciohet kur viktima nuk është kompensuar në procedure penale për arsye të ndryshme, përparësi e procedurës civile është se lejon vlerësim me fleksibil të dëmeve përfshirë dëmet afatgjate psikologjike.

1.3. KOMPENSIM NGA FONDI SHTETËROR PËR VIKTIMAT E KRIMEVE

Në Kosovë ekziston një mekanizëm shtetëror për kompensimin e viktimave të krimeve i rregulluar nga Ligji për Mbrojtjen e Viktimave të Krimeve. Ky fond ka për qëllim të siguroj kompensimin financiar dhe mbështetje për viktimat që nuk mund të kompensohen direkt nga autori i krimit. Viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës në Kosovë, kanë përparësi në aplikim duke marrë parasysh rrezikun e stigmatizimit dhe mungesën e burimeve për mbrojtje.

Kërkesa për kompensim dorëzohet nga viktima ose mbrojtësi pranë Zyrës për Kompensim të Viktimave të Krimit në kuadër të Ministrisë së Drejtësisë. Kompensimi nga Fondi për kompensimin e viktimave të krimit është një nga mënyrat më të drejtpërdrejta për të siguruar kompensim të menjëhershëm për viktimat e dhunës seksuale.

2. E DREJTA PËR TË APELUAR VENDIME QË NDIKOJNË NË INTERESAT E SAJ

Viktimave iu garantohet e drejta për apelim të vendimeve gjyqësore që i prekin drejtpërdrejt, përfshirë vendimet për pushimin e hetimeve apo refuzimin e kallëzimit penal. Kjo e drejtë siguron një mekanizëm shtesë të kontrollit dhe korrigjimit të vendimeve gjyqësore dhe u mundëson viktimave të kërkojnë drejtësi edhe pas vendimeve të para, të mbrojnë interesat e tyre dhe të sigurojnë që çdo gabim procedural ose vlerësim i pasakte i provave të korrigjohet.

KAPITULLI II

MASAT MBROJTËSE GJATË PROCESIT GJYQËSOR

1. QËLLIMI I MASAVE MBROJTËSE

Masat mbrojtëse kanë për qëllim të garantojnë që viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës të mos pësojnë dëmtime të mëtejshme fizike apo psikologjike gjatë pjesëmarrjes në procesin gjyqësor. Masat mbrojtëse për viktimën sigurojnë një mjedis të drejtë, të ndjeshëm dhe të mbrojtur, në përputhje me nenin 63 të Kodit të Procedurës Penale dhe Ligjin për Mbrojtjen e Dëshmitarëve.

2. LLOJET E MASAVE MBROJTËSE

2.1. DËSHMIA NGA DISTANCA

Dëshmia nga distanca lejohet në raste kur kontakti me të pandehurin mund të shkaktojë stres ose frikë të viktimës. Ajo mund të realizohet përmes video-konferencës, duke përdorur pajisje teknike që lejojnë komunikimin në kohë reale pa nevojën e pranisë fizike.

Gjatë këtij procesi, viktimës ndodhet në **Dhomën e Sigurt**, në prani të psikologut dhe mbrojtësit ligjor, ndërsa trupi gjykues, prokurori dhe mbrojtësi i të pandehurit ndodhen në sallën e gjykimit.

Ky mekanizëm ruan balancën midis të drejtës për mbrojtje të të pandehurit dhe të drejtës së viktimës për siguri dhe dinjitet.

2.2. RUAJTJA E ANONIMATIT

Në rastet kur ekziston rrezik real për sigurinë e viktimës, gjykata mund të urdhërojë ruajtjen e identitetit të saj përmes përdorimit të pseudonimeve, modifikimit të zërit ose pamjes gjatë dëshmisë. Këto masa nuk ndikojnë në vlefshmërinë e dëshmisë dhe janë të njohura në jurisprudencën ndërkombëtare si metoda të pranueshme për mbrojtjen e dëshmitarëve të ndjeshëm.

2.3. KUFIZIMI I PRANISË PUBLIKE NË SALLË

Në përputhje me nenin 294 të KPPK-së, gjykata mund të urdhërojë zhvillimin e seancës me dyer të mbyllura për të mbrojtur privatësinë dhe dinjitetin e viktimës. Publiku dhe mediat mund të përjashtohen nga salla gjatë dhënies së dëshmisë, ndërsa gjykata është e obliguar të sigurojë që ky vendim të mos ndikojë në transparencën e procesit gjyqësor.

2.4. MASAT MBROJTËSE PSIKOSOCIALE

Krahas mbrojtjes ligjore, viktimë duhet të ketë qasje në mbështetje psikologjike dhe shërbime të kujdesit pas dëshmisë. Psikologu duhet të qëndrojë me viktimën edhe pas seancës për të monitoruar reagimet emocionale dhe për të parandaluar rikthimin e traumës.

PIRAMIDA E MASAVE MBROJTËSE

Niveli 4

Mbrojtje e integruar
[këshillim psikologjik,
juridik, social, rehabilitim]

Niveli 3

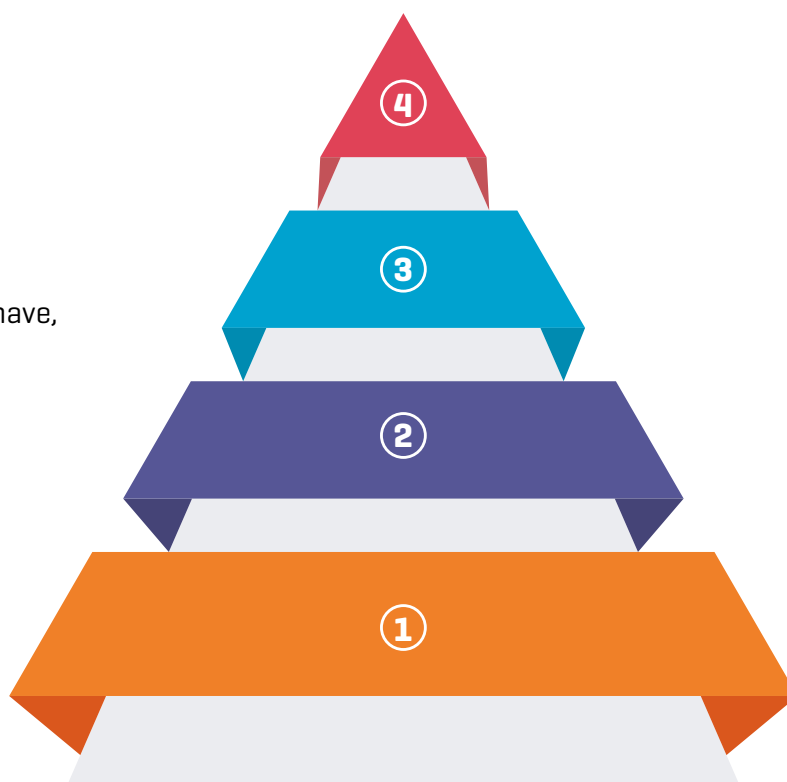
Mbrojtje institucionale
[policia, Zyra për Mbrojtje të Viktimave,
masa të koordinuara]

Niveli 2

Mbrojtje fizike
[Dhoma e Sigurt, hyrje të ndara,
dëshmi nga distanca]

Niveli 1

Mbrojtje themelore
[anonimiteti, konfidencialiteti,
ruajtja e të dhënave]

KAPITULLI III

DHOMA E SIGURT

Pasqyrimi i të drejtave të viktimave në procedurë penale ka kuptim të plotë vetëm kur këto të drejta gjejnë zbatim praktik në çdo fazë të procesit. Zbatimi efektiv i tyre kërkon që organet e drejtësisë të sigurojnë kushte të përshtatshme për dëgjimin dhe trajtimin e viktimës në mënyrë të ndjeshme, të sigurt, dhe dinjitoze. Në këtë kontekst, **Dhoma e Sigurt** paraqet një instrument praktik dhe human që garanton zbatimin real të parimit të mbrojtjes së viktimës. **Dhoma e Sigurt** është një ambient i qetë dhe pa presion, duke e bërë të mundur që viktimat dhe dëshmitarët të japin dëshminë e tyre pa frikë, stres dhe kontakt të drejtpërdrejtë me të pandehurin. **Dhoma e Sigurt** brenda gjykatës paraqet një qasje të ndjeshme të viktimës dhe një mjet të domosdoshëm për sigurimin e procesit gjyqësor të drejtë, human dhe gjithëpërfshirës.

1. RËNDËSIA E DHOMËS SË SIGURT NË RAPORT ME TË MBIJETUARAT E DHUNËS SEKSUALE GJATË LUFTËS NË KOSOVË

Dhoma e Sigurt përfaqëson një prej mekanizmave më të ndjeshëm dhe më të rëndësishëm në sistemin e drejtësisë për trajtimin me dinjitet dhe ndjeshmëri të viktimave të dhunës seksuale gjatë luftës.

Në kontekstin e pasluftës në Kosovë, ku shumë prej këtyre të mbijetuarve të dhunës seksuale kanë përjetuar trauma të thella, stigmatizim shoqëror dhe pasiguri afatgjate, ekzistenca e një hapësire të sigurt për komunikim dhe dëshmi përbën një garanci reale për qasjen në drejtësi dhe një hap konkret drejt rivendosjes së dinjitetit njerëzor.

Për viktimat e dhunës seksuale të luftës, përballja me institucionet e drejtësisë shpesh risjell përjetime traumatike. **Dhoma e Sigurt** shërben si mburojë psikologjike, duke u ofruar atyre një ambient të qetë, të kontrolluar dhe të mbështetur nga profesionistë (psikologë, punëtorë socialë, mbrojtës ligjorë). Kjo ndihmon në reduktimin e ankthit, frikës dhe ndjenjës së turp-it që shpesh e shoqëron dëshminë publike. Si rezultat, viktima mund të komunikojë me më shumë qetësi, duke dhënë dëshmi më të sakta e më të besueshme.

Po ashtu edhe nga këndvështrimi juridik, **Dhoma e Sigurt** përmbush detyrimet që burojnë nga standarde ndërkombëtare për mbrojtjen e viktimave, përfshirë Konventën e Stambollit (2011), Direktivën 2012/29/BE, si dhe dispozitat e Kodit të Procedurës Penale të Republikës së Kosovës. **Dhoma e Sigurt** garanton zhvillimin e procedurës pa kontakt të drejtpërdrejtë me të pandehurin, ruajtjen e privatësisë dhe konfidencialitetit të plotë, mundësinë e marrjes së dëshmisë përmes mjeteve teknologjike, si dhe regjistrimin e dëshmisë në mënyrë të sigurt për përdorim të mëvonshëm në proces. Kjo praktikë forcon besueshmërinë e procesit gjyqësor dhe parandalon ri-traumatizimin e viktimës, duke e kthyer dhomën në një instrument të domosdoshëm për zbatimin e drejtësisë me ndjeshmëri gjinore dhe humane.

Në shoqërinë kosovare, ku viktimat e dhunës seksuale të luftës përballen ende me stigmatizim, izolim dhe heshtje kolektive, **Dhoma e Sigurt** ka rëndësi të thellë simbolike. Ajo përçon mesazhin se sistemi i drejtësisë e njeh dhe e respekton përvojën e viktimës, duke e trajtuar atë si palë me dinjitet të barabartë në proces. Prania e kësaj dhome në gjykatë është gjithashtu shenjë e përgjegjësisë institucionale për t'u ofruar viktimave një trajtim dinjitoz që nuk i ekspozon, por i fuqizon; që nuk i hesht, por i dëgjon. Kjo ndihmon në rindërtimin e besimit të tyre në institucionet e shtetit dhe kontribuon në procesin e drejtësisë tranzicionale në Kosovë.

Përfundimisht, **Dhoma e Sigurt** nuk është vetëm një hapësirë fizike, por një mjet për humanizimin e drejtësisë, një mekanizëm që lidh kujdesin njerëzor me procesin ligjor. Në rastin e viktimave të dhunës seksuale të luftës, Dhoma e Sigurt shërben si një urë në mes traumës dhe drejtësisë, sepse përfaqësojnë kujdesin institucional ndaj viktimave dhe përkushtimin për drejtësi.

2. PËR ÇKA SHËRMBEN DHOMA E SIGURT

Dhoma e Sigurt është një hapësirë e posaçme brenda gjykatës që mundëson marrjen e dëshmisë dhe zhvillimin e procedurave për viktimat e dhunës seksuale në një mjedis të mbrojtur, të qetë dhe konfidencial, e projektuar për të siguruar mbrojtje dhe komoditet për viktimat para dhe gjatë dhënies së dëshmisë. Ajo ofron një ambient të kontrolluar, larg stresit dhe presionit të mundshëm, duke garantuar dinjitet dhe siguri gjatë përballjes me procesin njëkohësisht edhe human për të reduktuar ri traumatizimin e viktimave.

3. DHOMA E SIGURT NË GJYKATËN THEMELORE NË PRISHTINË

Dhoma e Sigurt është e vendosur brenda ambienteve të Gjykatës Themelore në Prishtinë, në një zonë të qetë dhe të izoluar nga hapësirat publike, me hyrje të veçantë. Përmes kësaj dhome sigurohet mbrojtja e privatësisë së viktimës dhe shmangia e çdo kontakti të drejtpërdrejtë mes viktimës dhe të pandehurit apo pjesëmarrësve tjerë në procesin penal.

Hapësira është e projektuar për të ofruar një ambient të sigurt, të qetë, dhe të përshtatshëm për dëgjimin e dëshmive të ndjeshme nga viktimat e dhunës seksuale.

Pamja e dhomës është e thjeshtë dhe funksionale: mobilim bazik, ndriçim të butë, ngjyrë neutrale dhe elemente që krijojnë ndjenjën e qetësisë dhe neutralitetit institucional. Në dhomë janë të instaluar pajisjet audio dhe vizuale që mundësojnë komunikimin në distancë me sallën e gjyqimit, duke siguruar plotësisht standardet e konfidencialitetit dhe sigurisë teknike.

Dhoma e Sigurt gjithashtu përmban elemente mbështetëse për mirëqenien emocionale dhe fizike, si materiale higjienike, ujë, pajisje për ndihmë të parë dhe zona të përshtatshme për pritje dhe pushim të shkurtër para dhe pas dhënies së dëshmisë.

Dhoma e Sigurt, nuk mban shenja të dukshme institucionale, për të shmangur ndjesinë e formalitetit apo frikës, duke ruajtur një ambient të qetë dhe profesional. Përmes kësaj strukture, gjykata synon të garantojë që çdo dëshmi të merret në kushte të plota sigurie, dinjiteti me standard ndërkombëtare për trajtimin e viktimave të dhunës seksuale gjatë luftës.

4. PERSONAT E AUTORIZUAR PËR PËRDORIMIN E DHOMËS SË SIGURT

Dhoma e Sigurt në Gjykatën Themelore në Prishtinë, është një hapësirë me qasje të kufizuar dhe përdoret vetëm nga personat e autorizuar, për të garantuar sigurinë, privatësinë dhe mbrojtjen e dinjitetit të viktimës. Përdorimi i saj rregullohet me protokollet e brendshme të gjykatës.

Personat e autorizuar përfshijnë:

- ✓ **Viktimat ose dëshmitarët e ndjeshëm, me theks të veçantë viktimat e dhunës seksuale gjatë luftës dhe viktimat fëmijë**

Qasja në dhomë lejohet për viktimat e dhunës seksuale, dëshmitarët e mitur ose me trauma, dëshmitarët e mbrojtur dhe familjarët shoqëruar në raste të nevojshme. Viktimat në **Dhomën e Sigurt** qëndrojnë aty për mbrojtje fizike dhe emocionale para dhe gjatë dhënies së dëshmisë. Gjithashtu mund të japin dëshminë në distancë përmes sistemit audio-vizual, duke shmangur kontaktin e drejtpërdrejt me të pandehurin.

- ✓ **Psikologu dhe punëtori social apo stafi mbështetës**

Psikologu dhe punëtori social apo stafi mbështetës siguron mbështetje psikologjike dhe emocionale për viktimën, vlerëson gatishmërinë për dhënien e dëshmisë dhe jep rekomandime për përdorimin e dhomës si dhe ndihmon në minimizimin e stresit dhe ri-traumatizimit gjatë procedurës.

- ✓ **Mbrojtësi ligjor (avokati) i viktimës**

Mbrojtësi i viktimës siguron mbrojtje ligjore gjatë gjithë kohës që viktima është në dhomë si dhe koordinohet me trupin gjykues dhe stafin mbështetës për të respektuar të drejtat e viktimës.

- ✓ **Stafi teknik apo IT-ja e gjykatës**

Menaxhon pajisjet audio-vizuale dhe sistemin e lidhjes me sallën e gjyqit, po ashtu garanton që komunikim të jetë i sigurt, i pandërprere dhe konfidencial. Regjistrimet e dëshmimeve ruhen sipas rregullave të brendshme të gjykatës për ruajtje të audio dhe video incizimeve të seancave gjyqësore.

- ✓ **Administratori i gjykatës**

Administrator i gjykatës apo i autorizuari i tij planifikon dhe koordinon përdorimin e **Dhomës së Sigurt** si dhe monitoron respektimin e protokolleve dhe siguron që procedura të zhvillohet në kushte të sigurta dhe të kontrolluara.

- ✓ **Gjyqtari përgjegjës/trupi gjykues**

Jep miratim për dhënien e dëshmisë së viktimës përmes lidhjes audio-vizuale prej **Dhomës së Sigurt**, kur paraqitet një kërkesë e tillë nga ana e prokurorisë, mbrojtjes apo vet viktimës. Asnjë person tjetër nuk ka qasje në dhomë.

5. MODALITETI I PËRDORIMIT TË DHOMËS SË SIGURT

Dhoma e Sigurt mund të përdoret në dy mënyra:

- Si hapësirë pritjeje [“friendly room”] para fillimit të seancës gjyqësore ose/dhe
- Si hapësirë për dhënie të dëshmisë nga distancë.

DHOMA E SIGURT

➤ Si dhomë pritjeje
para seancës

➤ Si hapësirë për dhënie
dëshmie nga distanca

5.1. PËRDORIMI I DHOMËS SË SIGURT SI HAPËSIRË PRITJE PËR VIKTIMËN

Përdorimi i **Dhomës së Sigurt** si hapësirë pritje për viktimën zakonisht përdoret para fillimit të seancës gjyqësore.

Me qëllim të reduktimit të stresit, sigurimit të një ambienti të qetë dhe të mbrojtur si dhe shmangies së kontaktit të drejtpërdrejtë me të pandehurin, dëshmitarët e tjerë ose publikun, viktima pranohet 30–60 minuta para fillimit të seancës në **Dhomën e Sigurt** për orientim dhe qetësim emocional.

Viktima qëndron në **Dhomën e Sigurt** në prezencë të psikologut dhe mbrojtësit ligjor, të cilët sigurojnë përgatitjen emocionale të viktimës për dëshmim duke e njoftuar për të drejtat e saj/tij gjatë procedurës gjyqësore, të drejtën për të kërkuar kompensim edhe për mundësitë e dhënies së dëshmisë duke prezantuar në sallë të gjyqimit ose përmes video-lidhjes nga **Dhoma e Sigurt**.

Viktima duhet të vendos opsionin më të përshtatshëm dhe duhet të jep pëlqimin për mënyrën e dhënies së dëshmisë.

Nëse viktima vendos që dëshminë ta jap në sallën e gjyqimit, para fillimit të shqyrtimit gjyqësor nga **Dhoma e Sigurt** kalon në sallën e gjyqimit.

Viktima mund të kërkojë pushime të shkurtra në çdo moment gjatë dhënies së dëshmisë nëse ndjen stres të madh apo nevojë për pushim.

Viktima pushimet gjatë dëshmisë i mban në ambientet e **Dhomës së Sigurt**.

Dhoma e Sigurt shfrytëzohet edhe për përgatitjen e dëshmitarit (viktimit) për dhënie të deklaratës me prezencë në sallën e gjykimit.

5.1.1. PËRGATITJA E VIKTIMËS NGA PSIKOLOGU DHE MBROJTËSI PËR DHËNIEN E DËSHMISË GJATË KOHËS SË QËNDRIMIT NË DHOMËN E SIGURT

Para dhe gjatë qendrimit në **Dhomën e Sigurt**, viktima duhet të marrë këshillime të strukturuar nga psikologu dhe mbrojtësi ligjor për të siguruar mbrojtje, qetësi, emocionale dhe përgatitje për dhënie të dëshmisë.

- Informim mbi procesin gjyqësor dhe hapin e ardhshëm.
- Viktima duhet të dijë se çfarë do të ndodhë gjatë dhënies së dëshmisë dhe se si do të përdoret dëshmia e saj.
- Qartësimi i procedurave ndihmon në reduktimin e ankthit dhe pasigurisë tek viktima.
- Mbështetje emocionale dhe përgatitje psikologjike:
 - i. Psikologu ofron teknika për menaxhimin e ankthit dhe stresit, si frymëmarrje të thellë, relaksim dhe fokusim.
 - ii. Viktima informohet se reagimet emocionale (lot, dridhje, tension) janë normale dhe të pritshme.
- Informim mbi të drejtat ligjore dhe mbrojtjen e privatësisë
 - i. Mbrojtësi i shpjegon viktimit të drejtat sipas nenit 63 të KPPK dhe masat e mbrojtjes gjatë procedurës.
 - ii. Viktima duhet të dijë se informacioni personal dhe dëshmia trajtohen me konfidencialitet.

Këshillim mbi dhënien e dëshmisë

Viktima mësohet si të paraqesë informacionin qartë dhe pa u ndjerë e detyruar të japë detaje që mund ta ri-traumatizojnë.

Mund të planifikohet ritmi i dhënies së dëshmisë dhe përdorimi i pauzave sipas nevojës.

Sigurimi i ndihmës dhe mbështetjes gjatë pritjes

Viktima duhet të dijë se mund të shoqërohet nga psikologu ose mbrojtësi gjatë pritjes në **Dhomën e Sigurt** nëse ndjen ankth ose pasiguri. Kjo rrit ndjesinë e kontrollit dhe mbrojtjes.

Qëllimi kryesor i përgatitjes së viktimit para fillimit të dhënies së dëshmisë është që të sigurohemi që:

Viktima të ndihet e mbrojtur, e qetë dhe e përgatitur emocionalisht, duke mundësuar dhënien e dëshmisë në mënyrë të saktë dhe me dinjitet, dhe duke minimizuar re-traumatizimin.

Kur viktima përgatitet për dhënien e dëshmisë, roli i psikologut dhe i mbrojtësit është thelbësor. Përmes diskutimeve paraprake, ata ndihmojnë në përgatitjen emocionale dhe psikologjike të viktimës, duke e informuar për rrjedhën dhe rëndësinë e procesit të dëshmisë. Qëllimi i këtij procesi është ulja e ankthit, forcimi i ndjenjës së sigurisë dhe krijimi i besimit tek sistemi i drejtësisë.

Psikologu apo mbrojtësi ligjor duhet të ketë parasysh disa parime të përgjithshme për të ofruar mbështetje efektive gjatë përgatitjes së viktimës për dëshmi:

- të inkurajojë viktimën dhe të forcojë vetëbesimin e saj;
- të pranojë ndryshimet në qëndrime apo opinione që mund të shfaqen gjatë procesit gjyqësor;
- të japë informacione të sakta dhe të kuptueshme për procedurat gjyqësor;
- të jap informacione për rolin e palëve në procedurë si trupi gjyqësor, prokurori, mbrojtësi i të pandehurit, i pandehuri, eksperti etj;
- të tregojë për rëndësinë që ka dëshmia e tyre për gjithë procesin gjyqësor dhe për vet viktimën;
- të përdorë gjuhë neutrale, jo gjykuese dhe jo kërcënuese;
- të sigurojë një mjedis të qetë e të besueshëm ku viktima mund të shprehë çdo shqetësim apo ndjenjë që lidhet me dhënien e dëshmisë.

Këto parime synojnë që procesi i dëshmisë të mos përjetohet si një rikthim i traumës, por si një hap i rëndësishëm drejt fuqizimit personal dhe drejtësisë.

Roli i psikologut:

- ✓ Vlerëson gjendjen emocionale të viktimës dhe identifikon nivelin e ankthit ose traumës.
- ✓ Informon viktimën për mënyrën se si do të zhvillohet dhënia e dëshmisë, duke përfshirë kohëzgjatjen dhe hapat që do të ndiqen.
- ✓ Mëson viktimën me teknikat për menaxhimin e stresit dhe ankthit, si frymëmarrje të thellë, relaksim dhe fokusim.
- ✓ Diskuton reagimet normale emocionale, duke e ndihmuar viktimën të kuptojë se loti, dridhjet ose emocionet e forta janë të pritshme dhe nuk dobësojnë seriozitetin e dëshmisë.

- ✓ Ofron mbështetje paraprake dhe siguron që viktimat ndjehet e mbrojtur gjatë gjithë pritjes dhe dhënies së dëshmisë.
- ✓ Ndihmon në kuptimin e emocioneve që lindin para dhe gjatë dëshmisë.
- ✓ Përforsimin e ndjenjës së kontrollit mbi situatën.
- ✓ Sigurimin që viktimat ta dijë se mund të kërkojë pushim gjatë dëshmisë nëse ndihet e mbingarkuar.

Roli i mbrojtësit/përfaqësuesit ligjor:

- ✓ Mbrojtësi ligjor është figura që siguron realizimin e të drejtave procedurale të viktimës. Ai e informon viktimën për:
 - rrjedhën e procesit gjyqësor;
 - të drejtën për të mos iu përgjigjur pyetjeve që mund ta dëmtojnë;
 - identitetin e gjyqtarëve, prokurorit dhe palëve të tjera;
 - mundësitë për të dëshmuar nga distanca ose pas një ekrani mbrojtës.
- ✓ Mbrojtësi gjithashtu e informon viktimën mbi të drejtat e saj sipas nenit 63 të KPPK, përfshirë të drejtën për tu deklaruar, për të marrë pjesë në shqyrtim gjyqësor, për të dhënë prova, për përkthim, mbrojtje të privatësisë dhe kërkim të kompensimit.
- ✓ Shpjegon mënyrën e paraqitjes së informacionit dhe si viktimat mund të përgjigjet pa u ndjerë e detyruar të japë detaje që mund ta ri-traumatizojnë.
- ✓ Siguron viktimën se masat e sigurisë dhe konfidencialitetit janë të garantuara gjatë gjithë procesit.
- ✓ Konsulton viktimën mbi çdo pyetje ose shqetësim që mund të ketë për procesin gjyqësor, duke i dhënë ndjesinë e kontrollit dhe mbrojtjes.

Qëllimi i përgatitjes

- ✓ **Të minimizohen efektet e traumës dhe ankthit gjatë dhënies së dëshmisë.**
- ✓ **Të rritet besimi dhe ndjesia e sigurisë së viktimës në procesin gjyqësor.**
- ✓ **Të sigurohet që viktimat mund të japë dëshmi të qarta dhe të sakta, duke ruajtur dinjitetin dhe integritetin e saj.**

5.2.PËRDORIMI I DHOMËS SË SIGURT PËR DHËNIE TË DËSHMISË NGA DISTANCA

Dhoma e Sigurt mundëson dhënien e dëshmisë nga distanca për viktimat ose dëshmitarët e ndjeshëm pa kontakt fizik me të pandehurin ose pjesëmarrësit tjerë në seancë, duke garantuar siguri, privatësi dhe mbrojtje emocionale.

Vendimin për dhënien e dëshmisë nga distanca e merr gjyqtari i çështjes me kërkesë të prokurorit, avokatit të viktimës ose vetë viktimës.

Dhënia e dëshmisë nga **Dhoma e Sigurt** mundësohet nëpërmjet një lidhje audio- vizuale të sigurve, që transmeton dëshminë drejtpërdrejte në sallën e gjykimit.

Stafi teknik i IT-së, kujdeset për funksionimin e pajisjeve audio-vizuale dhe siguron që lidhja të jetë konfidenciale dhe e pandërprere.

Viktima qëndron në **Dhomën e Sigurt** së bashku me psikologun dhe mbrojtësin ligjor, të cilët i ofrojnë mbështetje gjatë gjithë procesit.

Trupi gjykues, prokurori, i pandehuri dhe mbrojtësi i të pandehurit e përcjellin dëshminë e viktimës nga distanca përmes lidhjes audio-vizuale. Pyetjet dhe përgjigjet zhvillohen sipas protokolleve duke respektuar dinjitetin dhe mbrojtjen psikologjike të viktimës.

Gjatë dhënies së dëshmisë nga ana e viktimës, psikologu/ punëtori social ndihmon në ruajtjen e stabilitetit emocional të viktimes dhe vlerëson reagimet gjatë dëshmisë.

Çka nënkuptohet me dëshminë nga distanca

Dëshmia nga distanca nënkupton dhënien e deklaratës nga viktima ose dëshmitari pa qenë fizikisht i pranishëm në sallën e gjyqit, duke përdorur teknologji audio-vizuale të sigurt që lejon transmetimin e informacionit në kohë reale tek gjyqtari, prokurori, i pandehuri dhe mbrojtësi i të pandehurit. Ky mekanizëm është krijuar për të balancuar nevojën për drejtësi me mbrojtjen dhe mirëqenien e viktimës, sidomos në rastet e krimeve të ndjeshme si dhuna seksuale gjatë periudhës së luftës.

Efekti mbi viktimën

Dhënia e dëshmisë nga distanca redukton ndjeshëm presionin emocional dhe stresin që mund të shkaktohet nga përballja me të pandehurin, publikun ose pjesëmarrës të tjerë në sallën e gjyqit. Kjo mënyrë i mundëson viktimës të japë deklaratë të qartë dhe të saktë në një ambient të kontrolluar dhe mbrojtës, duke minimizuar rrezikun e ri-traumatizimit.

Gjithashtu, mbështetja e vazhdueshme e psikologut, punëtorit social dhe mbështetësit ligjor siguron që viktima të ruajë stabilitetin emocional dhe të shprehë faktet në mënyrë të plotë dhe të besueshme.

Vlera provuese e dëshmisë së dhënë nga distanca

Dëshmia e dhënë nga distanca ka fuqi të barabartë provuese me dëshminë e drejtpërdrejtë në sallë, për sa kohë që respektohen protokollet ligjore dhe standardet teknike që garantojnë integritetin dhe sigurinë e lidhjes audio-vizuale.

Kjo metodë siguron që informacioni i ofruar nga viktimat të regjistrohet në mënyrë të qartë dhe të verifikueshme, duke kontribuar në objektivitetin dhe drejtësinë e procesit gjyqësor.

Rëndësia për procesin gjyqësor

Përdorimi i dëshmisë nga distanca ofron një zgjidhje praktike për sfidat e trajtimit të viktimave të krimeve të dhunës seksuale, duke lehtësuar përfitimin e provave të sakta pa kompromentuar sigurinë ose dinjitetin e tyre. Ai siguron gjithashtu transparentë dhe kontroll të procedurës, pasi trupin gjykues, prokurori dhe mbrojtësi i të pandehurit ndjekin dëshminë nga distanca, ndërsa stafi mbështetës monitoron respektimin e protokolleve dhe ofron asistencë profesionale.

Në këtë mënyrë, dëshmia nga distanca funksionon si një mjet i rëndësishëm për të ruajtur dinjitetin, autonominë dhe sigurinë psikologjike të viktimës, ndërkohë që ka efektin provues të njëjtë si dëshmia e dhënë drejtpërdrejtë dhe njëkohësisht garanton besueshmëri të procesit gjyqësor, duke reflektuar përpjekjet e sistemit të drejtësisë për të krijuar një procedurë të drejtë, të ndjeshme dhe respektuese ndaj viktimave të krimeve të ndjeshme.

Dëshmia e dhënë nga distanca regjistrohet dhe ruhet në mënyrë të sigurt për përdorim në fazat e mëvonshme të procesit sidomos në fazën e ankimit në gjykatat me të larta siç janë Gjykata e Apelit si dhe Gjykata Supreme e Kosovës.

6. MBËSHTETJA E VIKTIMËS PAS DHËNIES SË DËSHMISË

Pas dhënies së dëshmisë, mbështetja për viktimën është një pjesë thelbësore e procesit, që synon të sigurojë stabilitet emocional, mbrojtje të vazhdueshme dhe ndihmë praktike pas përballjes me një përvojë potencialisht të vështirë.

Në praktikë, mbështetja pas dhënies së dëshmisë përfshin disa komponentë kryesore:

Mbështetje emocionale dhe psikologjike:

Pas përfundimit të dëshmisë, viktimja qëndron për një periudhë të shkurtër me psikologun ose punëtorin social në të njëjtën hapësirë për të përpunuar përvojën emocionale. Ky moment përdoret për të ndihmuar në rikthimin e qetësisë, stabilizimin emocional dhe për të shmangur ndjesinë e boshllëkut që mund të pasojë pas përfundimit të procesit të dëshmisë.

Vlerësimi pas-seancës:

Stafi mbështetës (psikologu, punëtori social dhe mbështetësi ligjor) zhvillon një vlerësim pas-seance, për të identifikuar nëse viktimja ka nevojë për mbështetje të mëtejshme profesionale, këshillim psikologjik, ndihmë sociale apo mbrojtje shtesë. Ky vlerësim dokumentohet në mënyrë konfidenciale dhe përcillet të institucionet përkatëse vetëm nëse viktimja jep pëlqimin e saj.

Informimi mbi hapat e mëtejshëm:

Viktimës i shpjegohet qartë se çfarë ndodh pas dhënies së dëshmisë — p.sh. ruajtja e provave, fazat e ardhshme të procesit gjyqësor, mundësia për të mos qenë e pranishme fizikisht në seanca të tjera, si dhe mënyrat për t'u informuar mbi ecurinë e rastit.

Mbrojtja e vazhdueshme:

Nëse ekziston rrezik për viktimën, gjykata në bashkëpunim me prokurorin dhe policinë mund të vendosin masa të mbrojtjes, si anonimizimi i identitetit, ndalimi i kontaktit me të pandehurin ose transferimi i përkohshëm në vend të sigurt.

Ndihma praktike dhe sociale:

Në rastet kur viktimja përballlet me vështirësi ekonomike, shëndetësore ose sociale, stafi mbështetës e ndihmon në lidhjen me institucionet përkatëse të mirëqenies sociale ose organizatat që ofrojnë mbështetje për viktimat e dhunës seksuale.

Në thelb, mbështetja pas dhënies së dëshmisë ka për qëllim që viktimja të mos mbetet vetëm pas procesit gjyqësor, por të vazhdojë të ketë kujdes dhe përkujdesje të koordinuar që e ndihmon të rikthehet në një gjendje normaliteti dhe sigurie.

PËRFUNDIMI

Ligji i Kosovës garanton të drejtat e viktimave, duke përfshirë mbrojtjen, pjesëmarrjen dhe mundësinë e kompensimit. Megjithatë, kuptimi dhe zbatimi i këtyre të drejtave matet në praktikë, në mënyrën se si institucionet ofrojnë mbështetje reale për viktimat.

Dhoma e Sigurt dhe deklarimi nga distanca janë instrumente konkrete që sigurojnë mbrojtje, privatësi dhe dinjitet për viktimën gjatë procedurës gjyqësore. Përtej kësaj, viktimat mund të përfitojnë mbështetje psikologjike dhe rehabilituese nga institucionet e specializuara, si Qendra Kosovare për Rehabilitim të Mbijetuarve të Torturës (QKRMT), e cila ofron asistencë të vazhdueshme për rikthimin e mirëqenies emocionale dhe sociale.

Ky Udhëzues synon të jetë një udhërrëfyes praktik për stafin gjyqësor dhe profesionistët e drejtësisë në Kosovë, duke theksuar rëndësinë e **Dhomës së Sigurt** si një instrument konkret për të materializuar mbrojtjen, respektin dhe mbështetjen ndaj viktimave gjatë gjithë procesit gjyqësor.

KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME PRAKTIKE PËR GJYKATAT

Ky udhëzues paraqet bazën për një qasje të unifikuar, humane dhe të ndjeshme ndaj viktimave të dhunës seksuale gjatë luftës. Përdorimi i **Dhomës së Sigurt** në gjykata është thelbësor për të garantuar një proces të drejtë dhe për të shmangur ri-trumatizimin e viktimave. Rekomandohet që gjykatat të zbatojnë trajnime të vazhdueshme për stafin, të zhvillojnë protokolle standarde dhe të forcojnë bashkëpunimin me institucionet dhe organizatat mbështetëse për të përmirësuar përvojën e viktimave gjatë procesit gjyqësor.

FAQ – PYETJE TË SHPESHTA NGA VIKTIMAT E DHUNËS SEKSUALE

1. Çfarë është Dhoma e Sigurt dhe përse përdoret?

Dhoma e Sigurt është një hapësirë ku mund të jepni dëshminë pa u ndjerë e frikësuar ose e kërcënuar. Ajo ofron mbrojtje dhe privatësi gjatë procesit gjyqësor.

2. A mund të jap deklaratën time pa u takuar me të pandehurin?

Po. Ju mund të përdorni deklarin nga distanca ose **Dhoma e Sigurt**, ku i pandehuri nuk është fizikisht i pranishëm, dhe stafi ju ndihmon të ndiheni të sigurt.

3. Si mund ta kuptoj procesin gjyqësor nëse nuk e kam idenë?

Mund të kërkoni që stafi i gjykatës ose avokati juaj t'ju shpjegojë hapat hap pas hapi, çfarë ndodh para, gjatë dhe pas marrjes së deklaratës.

4. A mund të kem mbështetje psikologjike ose ligjore gjatë procesit?

Po. Ju keni të drejtë të merrni këshillim psikologjik dhe mbështetje ligjore gjatë gjithë procesit, veçanërisht kur jepni dëshminë.

5. Kush mund të shohë ose dëgjojë deklaratën time?

Vetëm stafi i gjykatës, prokurori, mbrojtësi ligjor dhe personat e autorizuar për mbështetje mund të jenë prezent, gjithmonë duke garantuar privatësinë dhe dinjitetin tuaj.

PRACTICAL GUIDE FOR THE USE OF THE SAFE ROOM IN COURTS

February 2026
KRCT

The Practical Guideline for the Use of the Safe Room in Courts has been developed by the **Kosova Rehabilitation Center for Torture Victims (KRCT)** and prepared by **Albina Shabani Rama**, Judge at the Court of Appeals of Kosovo. This guide serves as a practical document for the treatment and protection of survivors of wartime sexual violence in Kosovo during their participation in judicial proceedings, ensuring an integrated, survivor-centered approach.

The Guideline also aims to serve as a practical and professional resource for judicial institutions, with the objective of standardizing the use of the Safe Room for survivors of wartime sexual violence in Kosovo. It provides clear instructions for safeguarding the dignity, security, and well-being of survivors throughout the judicial process.

The Practical Guide for the Use of the Safe Room in Courts [hereinafter: “*the Guide*”] was developed within the framework of the project “Addressing long-term effects of sexual violence and ending the stigmatization of survivors of sexual violence and their family members during the war in Kosovo” is funded by the Foreign, Commonwealth and Development Office through the British Embassy in Pristina.

The contents of this publication are the sole responsibility of the Kosova Rehabilitation Center for Torture Victims [KRCT] and do not necessarily reflect the views of the Foreign, Commonwealth and Development Office.

© 2026 All rights reserved by KRCT. Unauthorized copying, reproduction, or publication, whether in original or modified form, is prohibited without KRCT’s permission

Contact: KRCT

Str. Hamëz Jashari 16b/2, 10000 Pristina, Kosovo

Tel: +383 [0]38 243 707

E-mail: info@krct.org

Website: www.krct.org

The Safe Room at the Basic Court in Pristina was inaugurated on 10 March 2025.

This project was made possible by the Kosova Rehabilitation Center for Torture Victims (KRCT), with the support of the British Embassy in Pristina. The Safe Room provides a dedicated and secure space for taking testimony and conducting proceedings involving survivors of sexual violence, ensuring their protection and appropriate treatment.

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION	5
1. DEFINITIONS AND KEY TERMS	7
2. LEGAL FRAMEWORK OF THE GUIDE	8
2.1. DOMESTIC LAWS AND ACTS	8
2.2. INTERNATIONAL INSTRUMENTS	8
2.3. NATIONAL POLICY AND STRATEGIC DOCUMENTS	9
3. PURPOSE OF THE GUIDE	10
CHAPTER I	11
RIGHTS OF SURVIVORS OF SEXUAL VIOLENCE IN CRIMINAL PROCEDURE	11
1. METHODS OF COMPENSATION FOR SURVIVORS OF SEXUAL VIOLENCE UNDER RELEVANT PROCEDURES	15
1.1. COMPENSATION THROUGH CRIMINAL PROCEDURE	15
1.2. COMPENSATION THROUGH CIVIL PROCEDURE	15
1.3. COMPENSATION FROM THE STATE FUND FOR CRIME VICTIMS	15
2. RIGHT TO APPEAL DECISIONS AFFECTING THE INTERESTS OF SURVIVORS	16
CHAPTER II	17
PROTECTIVE MEASURES DURING THE JUDICIAL PROCESS	17
1. PURPOSE OF PROTECTIVE MEASURES	17
2. TYPES OF PROTECTIVE MEASURES	17
2.1. REMOTE TESTIMONY	17
2.2. ENSURING ANONYMITY	17
2.3. LIMITING PUBLIC PRESENCE IN THE COURTROOM	17
2.4. PSYCHOSOCIAL PROTECTIVE MEASURES	18
CHAPTER III	19
THE SAFE ROOM	19
1. IMPORTANCE OF THE SAFE ROOM FOR SURVIVORS OF SEXUAL VIOLENCE DURING THE WAR IN KOSOVO	20
2. PURPOSE AND FUNCTIONS OF THE SAFE ROOM	20
3. THE SAFE ROOM AT THE BASIC COURT IN PRISTINA	21
4. AUTHORIZED PERSONNEL FOR THE USE OF THE SAFE ROOM	21
5. MODALITIES FOR USING THE SAFE ROOM	22
5.1. USE OF THE SAFE ROOM AS A WAITING AREA FOR THE SURVIVOR	22
5.1.1. PREPARATION OF THE SURVIVOR BY THE PSYCHOLOGIST AND PROTECTOR FOR TESTIMONY DURING THE STAY IN THE SAFE ROOM	23
5.2. USE OF THE SAFE ROOM FOR REMOTE TESTIMONY	26
6. SUPPORT FOR THE SURVIVOR AFTER GIVING TESTIMONY	26
CONCLUSION	29
CONCLUSIONS AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS FOR COURTS	29
FAQ – FREQUENTLY ASKED QUESTIONS BY SURVIVORS OF SEXUAL VIOLENCE	30

INTRODUCTION

Sexual violence during the war represents one of the gravest violations of fundamental human rights, causing deep physical, psychological, and social harm. It has been employed not only as a tool of personal humiliation but also as a deliberate strategy to destabilize the moral, familial, and community fabric of a population

The war in Kosovo [1998–1999] marked a period of widespread sexual violence, during which sexual abuse was used as a weapon of war against women, girls, and, in some cases, men and children. The consequences of these crimes have been long-lasting and multidimensional—encompassing deep psychological trauma, social stigmatization, loss of economic status, and the breakdown of family structures. For decades, many survivors have lived with fear, shame, and mistrust of institutions, making a professional, sensitive, and consistent approach essential at every stage of the judicial process.

Following the end of the war, efforts to investigate and prosecute crimes, including sexual violence, have faced numerous challenges. Judicial proceedings have been complex due to the high sensitivity of testimonies, lack of material evidence, fear of retaliation, and social prejudices against survivors. Nevertheless, survivors’ testimonies remain the most important source for establishing the truth and ensuring justice.

Given the large number of direct and indirect participants in armed conflicts, court proceedings often involve a significant number of witnesses and potential sources of evidence. Many of these witnesses’ express concerns regarding their personal safety and the need to maintain confidentiality while providing testimony in court. For survivors of sexual violence, testifying in court represents one of the most sensitive moments of the judicial process. Confronting traumatic memories, public exposure, and facing the accused often triggers profound emotional reactions. For many survivors, giving testimony is not only a legal act but also an internal process of confronting the past, which can result in either retraumatization or feelings of empowerment and justice.

In trials of war crimes, the protection of survivors is a fundamental element. The dignity and safety of survivors of sexual violence must be prioritized at all stages of investigation and trial. Judicial institutions have a legal obligation to protect victims and witnesses from potential retaliation for their cooperation and testimony. Protective measures that prevent or significantly limit the disclosure of witnesses’ identities during pre-trial, trial, and post-trial phases are essential to ensure the witness’s will to cooperate with the investigation and criminal prosecution. Survivors of sexual violence are often subjected to public scrutiny of their sexual history, shamed by stigma regarding “honor,” and, in some cases, excluded from their families and communities.

Protective measures during testimony, treatment with dignity, and legal and psychological support for survivors of sexual violence are essential guarantees that must be provided to any survivor.

To ensure the fundamental rights of survivors, including protection and dignified treatment, a **Safe Room** has been established at the **Basic Court in Pristina**. This secure and comfortable space allows the survivor to prepare for giving testimony in the courtroom or to provide testimony remotely via audio and video equipment.

For this reason, the use of the Safe Room in courts represents a significant step toward protecting the dignity and well-being of survivors during testimony.

This document has been prepared to serve as a practical guide for professionals involved in handling cases of sexual violence committed during the war in Kosovo, with particular emphasis on the use of Safe Room. Its aim is to ensure a safe, supportive, and professional environment for survivors throughout the judicial process. Additionally, the Guide seeks to provide clear and understandable information for survivors themselves, so that they are informed of their rights, procedures, and the available support mechanisms offered by the justice system and relevant institutions, including the Safe Room as a key mechanism for realizing their procedural rights.

Furthermore, this document aims to strengthen the professional capacities of judicial institutions and increase institutional sensitivity in handling cases involving survivors of wartime sexual violence. At the same time, it seeks to contribute to transitional justice in Kosovo by ensuring the survivors' right to justice, recognition, and dignity.

The Guideline does not replace the existing legal framework but serves as a practical tool to promote a more unified and humane implementation of justice for survivors of sexual violence during the war in Kosovo.

1. DEFINITIONS AND KEY TERMS

In this Guideline, certain terms are used in a specific manner to ensure clarity and alignment with legal standards and judicial practices:

Sexual Violence - Any sexual act carried out without the consent of the person, including rape, sexual harassment, sexual exploitation, or sexual violence during armed conflicts.

Victim - Any person who has experienced any form of sexual violence, including rape, harassment, coercion into sexual acts, or other forms of sexual exploitation, whether during peacetime or armed conflict.

Survivor of Wartime Sexual Violence in Kosovo - A person who has survived sexual abuse and assault committed during the period from 27 February 1998 to 20 June 1999.

Witness - A person who provides testimony in judicial proceedings related to cases of sexual violence, regardless of whether they are a direct victim.

Victim-Witness - A victim who provides testimony in judicial proceedings. This term is used to distinguish the active testifying victim from other witnesses who are not victims.

Safe Room - A secure and confidential space within the court, designed to enable survivors of sexual violence to give testimony in protected conditions, without direct contact with the accused or the public. The Safe Room is equipped with video-link connections to the courtroom to facilitate the survivor's testimony while minimizing exposure to retraumatization.

Protective Measures - Any measures the court may adopt to protect the survivor, including the use of the Safe Room, video-link testimony, closed sessions for the public, and separate entry/exit arrangements.

Anonymization - Protective measures designed to preserve the survivor's identity in official records and public documents, preventing social stigmatization and protecting them from potential harm or retaliation.

Confidentiality - Legal, institutional, and practical measures that guarantee the protection of the identity and personal data of survivors and witnesses throughout the judicial process.

Support and Rehabilitation - Services that assist the survivor in recovery and reintegration, including psychological counseling, medical, legal, and social assistance.

Support Staff - Professionals (psychologists, social workers, interpreters, legal representatives, victim coordinators) who assist in the protection and communication process with survivors.

Responsible Institutions - Include courts, prosecution offices, police, the Office for Victim Protection, and other public services acting under the law to protect victims of violence.

Video-Link - Testimony provided by the survivor through technological equipment without physically being present in the courtroom.

2. LEGAL FRAMEWORK OF THE GUIDE

This Guide is based on the legal framework of the Republic of Kosovo and international instruments regulating the protection and support of survivors of sexual violence, particularly those who experienced violence during the war.

The purpose of this framework is to ensure that the treatment of survivors is grounded in internationally recognized standards, fully respecting human rights, gender equality, and human dignity.

2.1. DOMESTIC LAWS AND ACTS

Constitution of the Republic of Kosovo - Guarantees the protection of fundamental human rights and prohibits all forms of torture, violence, or inhumane treatment.

Criminal Code of the Republic of Kosovo - Criminalizes acts of sexual violence and war crimes.
Criminal Procedure Code - Defines the rights of the victim in judicial proceedings and protective measures during testimony.

Law No. 05/L-036 on Compensation of Crime Victims - Guarantees victims' right to financial compensation from the state.

Law No. 04/L-172 on Protection from Domestic Violence - Provides a legal basis for protection against various forms of gender-based violence.

Law No. 05/L-020 on Gender Equality - Ensures equal and non-discriminatory treatment for all women and men.

2.2. INTERNATIONAL INSTRUMENTS:

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women [CEDAW], including its Optional Protocol

Council of Europe Istanbul Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence

United Nations Security Council Resolution 1325 on Women, Peace, and Security

Rome Statute of the International Criminal Court, which recognizes sexual violence as a war crime and a crime against humanity

Universal Declaration of Human Rights and European Convention on Human Rights, guaranteeing the right to life, dignity, and fair treatment

2.3. NATIONAL POLICY AND STRATEGIC DOCUMENTS

National Strategy on Gender-Based Violence and Domestic Violence 2022-2026

Strategy for Transitional Justice in Kosovo 2024-2034

Inter-institutional Action Plans for supporting survivors of wartime sexual violence and implementing the standards of the Istanbul Convention

3. PURPOSE OF THE GUIDE

The purpose of this Guideline is to provide practical instructions and standardized guidance for the treatment and support of survivors of sexual violence during the war in Kosovo, with particular emphasis on the use of the **Safe Room** within courts.

The Guideline aims to:

1. Ensure that survivors are treated with respect, dignity, and sensitivity throughout the judicial process.
2. Guides justice system professionals on the safe, coordinated, and effective use of the **Safe Room**.
3. Strengthen inter-institutional cooperation for the protection and support of survivors.
4. Serve as a practical reference for support services, including psychological, legal, and social assistance.

Additionally, this Guideline is a directional tool designed to ensure a fairer, more sensitive, and safer experience for survivors, in line with international standards and the legislation of the Republic of Kosovo.

Through this Guideline, it also aims to provide a clear and comprehensive understanding of:

- The role of survivors of wartime sexual violence in Kosovo within judicial proceedings.
- Protective measures that can be requested to ensure the survivor's safety and privacy.
- Preparation for giving testimony in a safe and dignified manner.
- Legal and psychological support throughout the judicial process.
- Instructions for the use of the **Safe Room**.

The Guideline is developed based on the best European standards for victim support, including a trauma-informed approach, which places the survivor's needs and safety at the center of every judicial action.

Moreover, the document seeks to empower survivors and strengthen their sense of security, enabling them to make well-informed decisions and cooperate with judicial institutions without feeling at risk or uncertainty.

Survivors often experience fear, anxiety, and high stress before, during, and after testifying in court. Through guidance on the survivor's role in judicial procedures, this Guide also aims to:

- Reduce survivors' uncertainty by providing clear and detailed information.
- Explain step by step the procedures and the role of relevant institutions.
- Provide concrete instructions for protection and support.

CHAPTER I

RIGHTS OF THE SURVIVOR OF SEXUAL VIOLENCE IN CRIMINAL PROCEDURE

The Criminal Procedure Code No. 08/L-032 recognizes the victim of a criminal offense as a party to the proceedings with active rights and roles. This represents a significant change from the previous, entirely passive procedural position. Chapter III of this Code details all the rights of the injured party or victim within criminal proceedings.

Within the criminal procedure, the survivor enjoys a set of legally guaranteed rights aimed at ensuring their effective participation in the process, protection from further harm, treatment with dignity, respect, and sensitivity by all justice authorities, as well as compensation for material, physical, and emotional harm caused by the criminal act.

Article 63 of the Kosovo Criminal Code holds particular importance for survivors of sexual violence during the war in Kosovo, ensuring they are treated with respect and protected from any form of social pressure or stigmatization. By guaranteeing these rights within criminal proceedings, the law not only ensures procedural protection for the victim as a party to the case but also protects their dignity, ensures active participation, and provides for compensation for material and immaterial damages caused by the offense.

The essential rights of the victim in criminal proceedings include:

- *Right to be treated with dignity and without discrimination*

Survivors have the right to be treated with respect for their human dignity and without any form of discrimination throughout the criminal procedure. The Kosovo Criminal Procedure Code guarantees the respect of the victim's dignity. Respectful treatment during the judicial process helps prevent re-traumatization and strengthens the survivor's trust in justice. The language used by court staff, psychologists, and legal representatives must be neutral, careful, and non-accusatory. This principle is fundamental in transitional justice, where respect for human rights and individual dignity is a cornerstone of legal processes.

- *Right to safety and protection*

Survivors must be protected from unnecessary contact with the accused or other parties. The use of the **Safe Room**, video-link testimony, and separate entry and exit arrangements are standard protective measures, while judicial authorities are obliged to take steps to shield the survivor from any form of threat, retaliation, or intimidation.

The Criminal Procedure Code ensures the protection of the victim throughout criminal proceedings. Survivors of sexual violence often face fear of retaliation or social pressure. Therefore, the provision of protective measures is essential to guarantee that their participation in the process does not result in re-traumatization. This protection aligns with international standards for victim protection and is a key element of transitional justice, where the survivor's physical and psychological safety is paramount.

- *Right to information*

Survivors must be promptly and clearly informed about their legal rights, the progress of the proceedings, and any decisions affecting their interests.

One of the most fundamental rights is the survivor's right to information and active participation in the procedure. This means that every survivor has the right to be aware of actions affecting their case and to make informed decisions throughout the judicial process. For survivors of sexual violence, clear and comprehensive information helps not only to understand the procedures but also to build trust in the justice system and reduce feelings of uncertainty.

- *Right to express opinion and present evidence*

During proceedings, the survivor may submit evidence, comments, and requests for additional investigation, as well as provide input on decisions related to their case. This is a fundamental right guaranteed to the victim. By exercising this right, the survivor can contribute to fact-finding and influence the course of proceedings, thereby strengthening their role in the process. For survivors of wartime sexual violence, this ensures that their perspective on the harm suffered is neither ignored nor left unclear.

This aspect promotes active participation, transparency, and substantive justice, in line with international standards on victim rights, where active involvement and access to mechanisms for presenting evidence are foundational principles. In this way, the survivor is not merely a witness but an equal party in the judicial process, able to impact the assessment of evidence and judicial decision-making.

- *Right to legal representation and professional assistance*

Another important aspect is the right to legal representation and professional assistance. Survivors have the opportunity to be represented by a lawyer or an authorized representative, who can ensure that their rights are respected at every stage of the proceedings. For survivors of sexual violence, legal support helps navigate complex judicial procedures and protects against potential rights violations, thereby strengthening their active participation in the process.

- Right to free legal aid

The Criminal Procedure Code guarantees that a survivor is entitled to free legal aid if they cannot afford legal representation. This right is essential to ensure that every survivor, regardless of economic status, can defend their rights. For survivors of wartime sexual violence, free legal aid is a powerful tool to guarantee equal and fair participation in proceedings, eliminating financial barriers that might otherwise restrict access to justice.

- Right to attend court sessions

In accordance with legal provisions, the survivor may be present at court hearings and must be informed of the dates and outcomes. Notifications regarding court sessions may be provided directly to the survivor or through their legal representative.

- Right to translation and interpretation

If the survivor does not understand the language of the proceedings, they have the right to free translation and interpretation throughout the process.

- Right to privacy and protection of personal data

Maintaining privacy and confidentiality is another fundamental right of the survivor. Judicial authorities are obliged to protect the survivor's identity, personal data, and privacy, particularly in cases involving sexual violence or minors. The survivor's identity and personal information must be handled with the utmost care to prevent stigmatization and social pressure. This is especially important for survivors of wartime sexual violence, who often face discrimination or public shame. Protecting privacy helps maintain psychological integrity and promotes trust in the judicial system.

For survivors of wartime sexual violence, protecting privacy and personal data is of particular importance. This right not only safeguards the survivor's confidentiality but also enables active participation in proceedings without fear of repercussions or societal stigma.

- Right to psychological and social support

Survivors have the right to access psychological, social, and rehabilitative services provided by public institutions or specialized organizations. Psychological support for survivors of wartime sexual violence is essential to cope with the emotional consequences and trauma associated with sexual violence, ensuring that the survivor is not re-traumatized during participation in proceedings.

In Kosovo, psychological support for survivors of sexual violence is offered by NGOs such as the Kosova Rehabilitation Center for Torture Victims (KRCT), contributing to recovery, personal empowerment, and the ability to make informed decisions in the judicial process.

- *Right to compensation and reparation*

Survivors have the right to seek compensation for material and moral damages caused by the criminal act, either within criminal or civil proceedings.

This includes not only material losses but also compensation for psychological harm, emotional trauma, and social impacts resulting from wartime sexual violence, as well as psychological care and social support, contributing to trauma recovery and survivor empowerment. International standards consider this right an essential component of justice for survivors, ensuring that justice is not limited solely to punishing the perpetrator.

For survivors of sexual violence, compensation is not merely material assistance; it is a tool for recovery, empowerment, and substantive justice. Compensation ensures that the survivor is not passively harmed but receives fair restitution for the losses and suffering endured.

1. METHODS OF COMPENSATION FOR SURVIVORS OF SEXUAL VIOLENCE UNDER RELEVANT PROCEDURES

1.1. COMPENSATION THROUGH CRIMINAL PROCEEDINGS

A survivor may seek compensation during the criminal proceedings by submitting a compensation claim either within the indictment or during the course of the trial.

The court examines the claim as part of the judicial process and requests supporting evidence of the damages incurred. The survivor may present testimony, medical reports, psychological evaluations, and financial documents.

If the accused is found guilty, the court may award compensation to the survivor, including both material and non-material damages.

1.2. COMPENSATION THROUGH CIVIL PROCEEDINGS

If compensation is not addressed during criminal proceedings, the survivor, through their legal representative, has the right to file a civil claim for material and non-material damages.

The court assesses the claim and determines the admissibility of the lawsuit through hearings, where experts evaluate the physical and psychological harm suffered. Civil proceedings offer an additional mechanism to ensure full compensation by covering damages that may not have been addressed in criminal proceedings. This route is particularly advantageous because it allows flexible evaluation of long-term psychological and emotional harm.

1.3. COMPENSATION FROM THE STATE FUND FOR VICTIMS OF CRIME

Kosovo has a state mechanism for compensating victims of crime, regulated by the Law on Compensation of Victims of Crime. This fund aims to provide financial compensation and support to survivors who cannot be directly compensated by the perpetrator.

Survivors of wartime sexual violence in Kosovo are given priority when applying, considering the risks of stigmatization and lack of resources for protection.

Applications for compensation are submitted by the survivor or their legal representative to the Office for Compensation of Victims of Crime within the Ministry of Justice. Compensation from the State Fund is one of the most direct ways to ensure immediate financial redress for survivors of sexual violence.

2. RIGHT TO APPEAL DECISIONS AFFECTING THEIR INTERESTS

Survivors are guaranteed the right to appeal judicial decisions that directly affect them, including decisions to discontinue investigations or reject a criminal complaint.

This right provides an additional mechanism for oversight and correction of judicial decisions, allowing survivors to seek justice even after initial rulings. It ensures that their interests are protected and that any procedural errors or incorrect evaluation of evidence can be addressed.

CHAPTER II

PROTECTIVE MEASURES DURING THE JUDICIAL PROCESS

1. PURPOSE OF PROTECTIVE MEASURES

Protective measures aim to ensure that survivors of wartime sexual violence do not experience further physical or psychological harm while participating in judicial proceedings. These measures provide a safe, sensitive, and fair environment for the survivor, in accordance with Article 63 of the Criminal Procedure Code and the Law on Witness Protection.

2. TYPES OF PROTECTIVE MEASURES

2.1. REMOTE TESTIMONY

Remote testimony is permitted in cases where direct contact with the accused may cause stress or fear for the survivor. This can be conducted via video conference using technical equipment that allows real-time communication without the need for physical presence.

During this process, the survivor is located in the **Safe Room**, accompanied by a psychologist and legal counsel, while the judicial panel, prosecutor, and the accused's lawyer are present in the courtroom.

This mechanism balances the accused's right to defense with the survivor's right to safety and dignity.

2.2. ANONYMITY

When there is a real risk to the survivor's safety, the court may order measures to protect their identity, such as the use of pseudonyms, voice modulation, or visual obscuring during testimony. These measures do not affect the admissibility of the testimony and are recognized in international jurisprudence as acceptable methods for protecting vulnerable witnesses.

2.3. LIMITATION OF PUBLIC PRESENCE IN COURT

In accordance with Article 294 of the Criminal Procedure Code, the court may order closed sessions to protect the privacy and dignity of the survivor. The public and media can be excluded from the courtroom during testimony, while the court must ensure that such a decision does not compromise the transparency of judicial proceedings.

2.4. PSYCHOSOCIAL PROTECTIVE MEASURES

In addition to legal protections, survivors should have access to psychological support and post-testimony care services. A psychologist should remain with the survivor after the session to monitor emotional reactions and prevent retraumatization

PROTECTION MEASURES PYRAMID

Level 4

Integrated Protection
[psychological counseling, legal support, social support, rehabilitation]

Level 3

Institutional Protection
[Police, Victim Support Office / Service, coordinated measures]

Level 2

Physical Protection
[safe room, separate / dedicated entrances, remote testimony / video link]

Level 1

Basic Protection
[anonymity, confidentiality, protection and safekeeping of personal data]

CHAPTER III

THE SAFE ROOM

The recognition of victims' rights in criminal proceedings is fully meaningful only when these rights are effectively applied at every stage of the process. Their practical implementation requires that justice authorities provide conditions that allow the survivor to be heard and treated in a sensitive, safe, and dignified manner. In this context, the **Safe Room** represents a practical and humane instrument that ensures the realization of the principle of victim protection.

The **Safe Room** is a calm, stress-free environment that enables survivors and witnesses to give their testimony without fear, stress, or direct contact with the accused. Within the court, the **Safe Room** embodies a victim-sensitive approach and serves as an essential tool for ensuring a fair, humane, and inclusive judicial process.

1. IMPORTANCE OF THE SAFE ROOM FOR SURVIVORS OF WARTIME SEXUAL VIOLENCE IN KOSOVO

The **Safe Room** is one of the most sensitive and critical mechanisms within the justice system for treating survivors of wartime sexual violence with dignity and care.

In the post-war context of Kosovo, where many survivors have endured deep trauma, social stigmatization, and long-term insecurity, the existence of a safe space for communication and testimony provides a tangible guarantee of access to justice and represents a concrete step toward restoring human dignity.

For survivors, engaging with justice institutions can often trigger traumatic memories. The **Safe Room** acts as a psychological shield, offering a calm, controlled environment supported by professionals, including psychologists, social workers, and legal counsel. This helps reduce anxiety, fear, and shame often associated with public testimony. Consequently, survivors can communicate more calmly, providing testimony that is both accurate and reliable.

From a legal perspective, the **Safe Room** ensures compliance with international standards for victim protection, including the Istanbul Convention [2011], Directive 2012/29/EU, as well as the provisions of the Criminal Procedure Code of the Republic of Kosovo. It allows testimony without direct contact with the accused, ensures complete privacy and confidentiality, facilitates testimony through technological means, and provides secure recording for later use in proceedings. This practice strengthens the credibility of judicial proceedings and prevents retraumatization, making the Safe Room an indispensable tool for gender-sensitive and humane justice.

In Kosovo, where survivors of wartime sexual violence continue to face stigma, isolation, and collective silence, the Safe Room carries deep symbolic significance. It signals that the justice system recognizes and respects the survivor's experience, treating them as an equal party in the process. Its presence in court is also an expression of institutional responsibility, offering survivors dignified treatment that empowers rather than exposes them; that listens rather than silences. This helps rebuild survivors' trust in state institutions and contributes to the transitional justice process in Kosovo.

Ultimately, the **Safe Room** is not just a physical space, but a tool for humanizing justice—linking human care with the legal process. For survivors of wartime sexual violence, it serves as a bridge between trauma and justice, representing institutional care and commitment to fairness.

2. PURPOSE AND FUNCTION OF THE SAFE ROOM

The Safe Room is a designated space within the court that allows testimony and proceedings involving survivors of sexual violence to take place in a protected, calm, and confidential environment. It is designed to ensure safety and comfort for survivors before and during testimony. The room provides a controlled setting, free from potential stress and pressure, guaranteeing dignity and security while simultaneously reducing the risk of retraumatization.

3. THE SAFE ROOM AT THE BASIC COURT IN PRISTINA

The **Safe Room** is located within the premises of the Basic Court in Pristina, in a quiet and secluded area separate from public spaces, with a dedicated entrance. This room ensures the protection of the victim's privacy and avoids any direct contact between the victim and the accused or other participants in the criminal proceedings.

The space is designed to provide a safe, calm, and appropriate environment for hearing sensitive testimonies from survivors of sexual violence.

The appearance of the room is simple and functional: basic furniture, soft lighting, neutral colors, and elements that create a sense of calm and institutional neutrality. Audio and visual equipment is installed to enable remote communication with the courtroom, fully meeting confidentiality and technical security standards.

The **Safe Room** also contains supportive elements for emotional and physical well-being, such as hygiene materials, water, first aid equipment, and areas suitable for waiting and short rest before and after giving testimony.

The **Safe Room** does not display overt institutional signs, avoiding a sense of formality or fear, while maintaining a calm and professional environment. Through this structure, the court aims to ensure that every testimony is collected under conditions of full safety and dignity, in line with international standards for the treatment of survivors of sexual violence during the war.

4. AUTHORIZED PERSONNEL FOR THE USE OF THE SAFE ROOM

The **Safe Room** at the Basic Court in Pristina is a restricted-access space used exclusively by authorized personnel to ensure the safety, privacy, and protection of the victim's dignity. Its use is regulated by the court's internal protocols.

Authorized personnel include:

- ✓ ***Victims or sensitive witnesses, with particular emphasis on survivors of wartime sexual violence and child victims***

Access is allowed for sexual violence survivors, minor or traumatized witnesses, protected witnesses, and accompanying family members when necessary. Victims remain in the **Safe Room** for physical and emotional protection before and during testimony. They may also give testimony remotely via the audio-visual system, avoiding direct contact with the accused.

- ✓ ***Psychologists, social workers, or support staff***

Provide psychological and emotional support to the victim, assess readiness to give testimony, make recommendations for Safe Room use, and help minimize stress and retraumatization during proceedings.

- ✓ ***Victim's legal representative (lawyer)***

Ensures legal protection at all times while the victim is in the Safe Room and coordinates with the judicial panel and supports staff to uphold the victim's rights.

- ✓ ***Court technical/IT staff***

Manage audio-visual equipment and the connection to the courtroom, ensuring communication is secure, uninterrupted, and confidential. Testimony recordings are stored according to the court's internal rules for safeguarding audio and video records of judicial sessions.

- ✓ ***Court administrator***

Schedules and coordinates Safe Room use, monitors adherence to protocols, and ensures proceedings occur under safe and controlled conditions.

- ✓ ***Presiding judge/judicial panel***

Approves the victim's testimony via audio-visual connection from the Safe Room upon request from the prosecution, defense, or the victim.

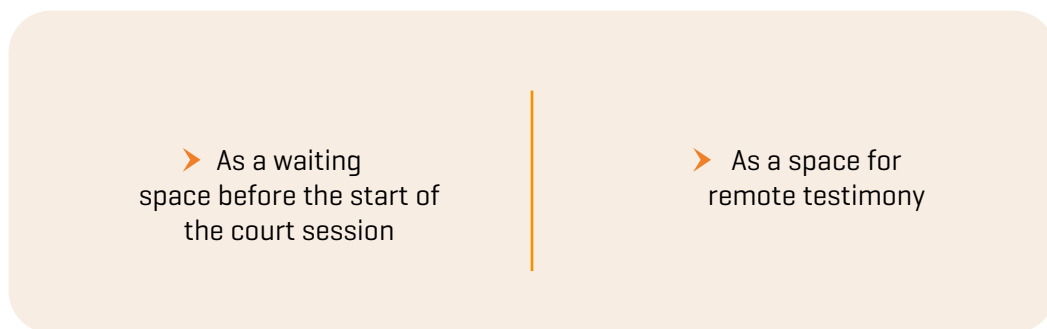
No other individuals are permitted access to the Safe Room.

5. MODALITIES OF SAFE ROOM USE

The **Safe Room** can be used in two ways:

- As a waiting space (“friendly room”) before the start of the court session
- As a space for remote testimony, allowing the victim to give testimony via audio-visual connection

SAFE ROOM

5.1. USE OF THE SAFE ROOM AS A WAITING AREA FOR THE VICTIM

The **Safe Room** is often used as a waiting area for the victim prior to the start of the court session.

Its purpose is to reduce stress, ensure a calm and protected environment, and avoid direct contact with the accused, other witnesses, or the public. Victims are typically admitted 30-60 minutes before the session for orientation and emotional preparation. During this time, the victim is accompanied by a psychologist and legal counsel, who: prepares the victim emotionally for giving testimony, inform the victims of their rights during the judicial process and explain options for giving testimony - either in the courtroom in person or remotely via the Safe Room’s audio-visual system.

The victim chooses the most suitable option and provides consent for the chosen method of testimony.

If the victim opts to testify in the courtroom, they are escorted from the **Safe Room** to the courtroom before the hearing begins.

The victim may request short breaks at any time during testimony if they feel overwhelmed or need rest. Breaks are taken in the **Safe Room**.

The **Safe Room** is also used for preparing the victim to give testimony in the courtroom, providing a secure and controlled environment for rehearsal and orientation.

5.1.1. PREPARATION OF THE VICTIM BY THE PSYCHOLOGIST AND LEGAL COUNSEL DURING THE SAFE ROOM STAY

Before and during their stay in the Safe Room, the victim receives structured guidance from the psychologist and legal counsel to ensure emotional security, calm, and preparation for giving testimony.

- Information about the judicial process and next steps.
- The victim is informed about what will happen during testimony and how their testimony will be used.
- Clarifying procedures helps reduce the victim's anxiety and uncertainty.
- Emotional support and psychological preparation:
 - i. The psychologist provides techniques for managing anxiety and stress, such as deep breathing, relaxation exercises, and focusing strategies.
 - ii. The victim is reassured that emotional reactions [crying, shaking, tension] are normal and expected.
- Information about legal rights and privacy protection:
 - i. The legal counsel explains the victim's rights according to Article 63 of the Criminal Procedure Code and the protective measures during the process.
 - ii. The victim is informed that personal information and testimony are treated confidentially.

Guidance on giving testimony:

The victim is taught to present information clearly without feeling pressured to disclose details that could retraumatize them.

The pace of testimony and use of breaks can be planned according to the victim's needs.

Ensuring Assistance and Support During the Waiting Period

The victim should be informed that they may be accompanied by, or contact, a psychologist or a victim advocate while waiting in the **Safe Room** if they experience anxiety or feelings of insecurity.

This helps strengthen their sense of control and protection.

The primary objective of preparing the victim before the beginning of testimony is to ensure that:

The victim feels protected, calm, and emotionally prepared, enabling them to provide their testimony accurately and with dignity, while minimizing the risk of re-traumatization.

When the victim is being prepared to give testimony, the role of the psychologist and the victim advocate is essential. Through preliminary discussions, they assist in the victim's emotional and psychological preparation by informing them about the course and importance of the testimony process. The purpose of this process is to reduce anxiety, strengthen the sense of safety, and build trust in the justice system.

The psychologist or legal advocate should keep in mind several general principles to provide effective support when preparing the victim for testimony:

- Encourage the victim and strengthen her self-confidence.
- Accept any changes in attitudes or opinions that may arise during the judicial process.
- Provide accurate and understandable information about court procedures.
- Explain the roles of the parties involved in the proceedings, such as the judging panel, the prosecutor, the defense lawyer, the defendant, the expert, etc.
- Highlight the importance of the victim's testimony for the overall judicial process and for the victim herself.
- Use neutral, non-judgmental, and non-threatening language.
- Ensure a calm and trustworthy environment where the victim can express any concerns or feelings related to giving testimony.

These principles aim to ensure that the testimony process is not experienced as a retraumatization, but rather as **an** important step toward personal empowerment and justice.

Role of the Psychologist:

- ✓ Assesses the victim's emotional state and identifies levels of anxiety or trauma.
- ✓ Informs the victim about how the testimony will proceed, including its duration and the steps involved.
- ✓ Teaches the victim stress- and anxiety-management techniques, such as deep breathing, relaxation, and focus exercises.
- ✓ Discusses normal emotional reactions, helping the victim understand that crying, shaking, or intense emotions are expected and do not undermine the seriousness of the testimony.
- ✓ Provides preparatory support and ensures the victim feels protected throughout the waiting period and while giving testimony.

- ✓ Assists the victim in understanding the emotions that arise before and during testimony.
- ✓ Reinforces the victim's sense of control over the situation.
- ✓ Ensures the victim knows they can request breaks during testimony if feeling overwhelmed.

Role of the Legal Counsel/Representative:

- ✓ The legal counsel ensures the victim's procedural rights are upheld and informs the victim about:
 - The flow of the judicial process;
 - The right not to answer questions that could be harmful;
 - The identity of the judges, prosecutor, and other parties;
 - Options for giving testimony remotely or behind a protective screen.
- ✓ Informs the victim of their rights under Article 63 of the Criminal Procedure Code, including the right to provide statements, participate in hearings, present evidence, receive interpretation, protect privacy, and request compensation.
- ✓ Explains how information should be presented and how the victim can respond without feeling pressured to disclose details that could retraumatize them.
- ✓ Reassures the victim that safety and confidentiality measures are guaranteed throughout the process.
- ✓ Consults with the victim on any questions or concerns regarding the judicial process, providing a sense of control and protection.

Objectives of Preparation:

- ✓ **Minimize trauma and anxiety during testimony.**
- ✓ **Increase the victim's confidence and sense of security in the judicial process.**
- ✓ **Ensure the victim can provide clear and accurate testimony while preserving dignity and integrity.**

5.2. USE OF THE SAFE ROOM FOR REMOTE TESTIMONY

The **Safe Room** allows victims or sensitive witnesses to provide testimony remotely, without physical contact with the accused or other participants in the court session, ensuring safety, privacy, and emotional protection.

The decision to give remote testimony is made by the presiding judge upon request from the prosecutor, the victim's legal counsel, or the victim themselves.

Remote testimony is conducted through a secure audio-visual connection, transmitting the victim's statement directly to the courtroom.

The court's IT staff ensures proper functioning of audio-visual equipment and guarantees that the connection remains confidential and uninterrupted.

The victim remains in the **Safe Room** with the psychologist and legal counsel, who provide continuous support throughout the process.

The judicial panel, prosecutor, accused, and defense counsel observe the testimony remotely via the audio-visual link. Questions and answers follow procedural protocols while respecting the victim's dignity and psychological protection.

During remote testimony, the psychologist or social worker helps maintain the victim's emotional stability and monitors reactions throughout the testimony.

Definition of Remote Testimony

Remote testimony means the victim or witness provides a statement without being physically present in the courtroom, using secure audio-visual technology that transmits information in real time to the judge, prosecutor, accused, and defense counsel. This mechanism balances the need for justice with the victim's protection and well-being, especially in cases involving sensitive crimes such as wartime sexual violence.

Impact on the Victim

Providing testimony remotely significantly reduces the emotional pressure and stress caused by facing the accused, public, or other participants in the courtroom. It allows the victim to give a clear and accurate statement in a controlled and protective environment, minimizing the risk of retraumatization.

Continuous support from the psychologist, social worker, and legal counsel ensures that the victim maintains emotional stability and communicates facts fully and reliably.

Evidentiary Value of Remote Testimony

Remote testimony holds the same evidentiary value as in-person testimony, provided legal protocols and technical standards ensuring the integrity and security of the audio-visual link are respected.

This method ensures that information provided by the victim is clearly and verifiably recorded, contributing to the objectivity and fairness of the judicial process.

Importance for the Judicial Process

Remote testimony offers a practical solution for addressing the challenges of handling victims of sexual violence, facilitating the collection of accurate evidence without compromising their safety or dignity. It ensures transparency and procedural oversight, as the judicial panel, prosecutor, and defense counsel observe remotely while the support staff monitors protocol compliance and provides professional assistance.

In this way, remote testimony serves as a crucial tool for preserving the victim's dignity, autonomy, and psychological safety, while maintaining the same evidentiary effect as in-person testimony and ensuring the reliability of the judicial process.

Remote testimony is securely recorded and stored for use in later stages of proceedings, including appeals at higher courts such as the Court of Appeals and the Supreme Court of Kosovo.

6. SUPPORT FOR THE VICTIM AFTER GIVING TESTIMONY

After giving testimony, support for the victim is a crucial part of the process, aimed at ensuring emotional stability, ongoing protection, and practical assistance after experiencing a potentially difficult situation.

In practice, post-testimony support includes several key components:

Emotional and Psychological Support:

After completing their testimony, the victim spends a short period with the psychologist or social worker in the same space to process the emotional experience. This time helps restore calm, stabilize emotions, and prevent the sense of emptiness that can follow the conclusion of the testimony.

Post-Session Assessment:

The support staff [psychologist, social worker, and legal counsel] conducts a post-session assessment to identify if the victim needs further professional support, psychological counseling, social assistance, or additional protection. This assessment is documented confidentially and shared with relevant institutions only if the victim provides consent.

Information on Next Steps:

The victim is clearly informed about what happens after giving testimony — for example, evidence storage, the subsequent phases of the judicial process, the possibility of not being physically present in future hearings, and ways to stay informed about the case's progress.

Ongoing Protection:

If there is a risk to the victim, the court, in cooperation with the prosecutor and police, may implement protective measures, such as anonymizing the victim's identity, prohibiting contact with the accused, or temporary relocation to a safe place.

Practical and Social Assistance:

If the victim faces economic, health, or social challenges, the support staff assists in connecting them with relevant social welfare institutions or organizations that provide support for survivors of sexual violence.

In essence, post-testimony support aims to ensure that the victim is not left alone after the judicial process but continues to receive coordinated care and support to help return to a state of normalcy and safety.

CONCLUSION

Kosovan law guarantees the rights of victims, including protection, participation, and the possibility of compensation. However, the understanding and implementation of these rights are measured in practice by how institutions provide real support to victims.

The **Safe Room** and remote testimony are concrete tools that ensure protection, privacy, and dignity for the victim during judicial proceedings. Beyond this, victims can benefit from psychological and rehabilitative support from specialized institutions such as the Kosova Rehabilitation Center for Torture Victims [KRCT], which provides ongoing assistance for restoring emotional and social well-being.

This guide aims to be a practical reference for court staff and justice professionals in Kosovo, emphasizing the importance of the **Safe Room** as a concrete instrument to materialize protection, respect, and support for victims throughout the judicial process.

PRACTICAL CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS FOR COURTS

This guide provides the foundation for a unified, humane, and sensitive approach to victims of sexual violence during the war. The use of the Safe Room in courts is essential to ensure a fair process and to prevent re-traumatization of victims. It is recommended that courts: implement ongoing staff training, develop standardized protocols and strengthening cooperation with institutions and support organizations to enhance the victim experience during judicial proceedings.

FAQ – FREQUENTLY ASKED QUESTIONS BY SURVIVORS OF SEXUAL VIOLENCE

1. What is the Safe Room, and why is it used?

The **Safe Room** is a space where you can give your testimony without feeling afraid or threatened. It provides protection and privacy during the judicial process.

2. Can I give my statement without meeting the accused?

Yes. You can use remote testimony in the Safe Room, where the accused is not physically present, and staff will help you feel safe.

3. How can I understand the judicial process if I don't know anything about it?

You can request that court staff or your lawyer explain step by step what happens before, during, and after giving your statement.

4. Can I receive psychological or legal support during the process?

Yes. You have the right to receive psychological counseling and legal support throughout the process, especially when giving testimony.

5. Who can see or hear my statement?

Only court staff, the prosecutor, legal counsel, and authorized support people can be present, always ensuring your privacy and dignity.

QKRMT Qendra Kosovare për Rehabilitimin
e të Mbijetuarve të Torturës
KRCT The Kosova Rehabilitation
Center for Torture Victims

PRAKTIČNI VODIČ ZA UPOTREBU SIGURNE SOBE U SUDSKIM POSTUPCIMA

Februar 2026
KCRPT

Praktični vodič za korišćenje Sigurne sobe u sudovima razvijen je od strane **Kosovskog centra za rehabilitaciju preživelih torture (KCRPT)**, a pripremila ga je **Albina Shabani Rama**, sudija Apelacionog suda Kosova. Ovaj vodič služi kao praktičan dokument za postupanje i zaštitu preživelih ratnog seksualnog nasilja na Kosovu tokom njihovog učešća u sudskim postupcima, obezbeđujući integrisani pristup usmeren na preživjele.

Vodič takođe ima za cilj da služi kao praktičan i stručan resurs za pravosudne institucije, sa ciljem standardizacije korišćenja Sigurne sobe za preživjele ratnog seksualnog nasilja na Kosovu. On pruža jasna uputstva za zaštitu dostojanstva, bezbednosti i dobrobiti preživelih tokom čitavog sudskog procesa.

Praktični vodič za korišćenje Sigurne sobe u sudovima (u daljem tekstu: „Vodič“) razvijen je u okviru projekta „Suočavanje sa dugoročnim posledicama seksualnog nasilja i okončanje stigmatizacije preživelih seksualnog nasilja i članova njihovih porodica tokom rata na Kosovu“, koji finansira Foreign, Commonwealth and Development Office, posredstvom Britanske ambasade u Prištini.

Sadržaj ove publikacije predstavlja isključivu odgovornost KCRPT-a i ne mora nužno odražavati stavove Foreign, Commonwealth and Development Office-a.

© 2026 Sva prava zadržava KCRPT. Neovlašćeno kopiranje, reprodukovanje ili objavljivanje, bilo u originalnom ili izmenjenom obliku, zabranjeno je bez dozvole KCRPT-a.
Kontakt: KCRPT

UI. Hamëz Jashari 16b/2, 10000 Priština, Kosovo

Tel: +383 [0]38 243 707

E-mail: info@krct.org

Vebsajt: www.krct.org

Sigurna soba u Osnovnom sudu u Prištini svečano je otvorena 10. marta 2025. godine.

Ovaj projekat je realizovan zahvaljujući Kosovskom centru za rehabilitaciju preživelih torture (KCRPT), uz podršku Britanske ambasade u Prištini. Sigurna soba obezbeđuje poseban i bezbedan prostor za davanje iskaza i vođenje postupaka koji uključuju preživele seksualnog nasilja, čime se osigurava njihova zaštita i odgovarajući tretman.

SADRŽAJ

UVOD	5
1. DEFINICIJE I KLJUČNI POJMOVI	7
2. PRAVNI OKVIR VODIČA	8
2.1. DOMAĆI ZAKONI I PROPISI	8
2.2. MEĐUNARODNI INSTRUMENTI	8
2.3. NACIONALNE POLITIKE I STRATEŠKI DOKUMENTI	9
3. SVRHA VODIČA	10
POGLAVLJE I	11
PRAVA PREŽIVELIH SEKSUALNOG NASILJA U KRIVIČNOM POSTUPKU	11
1. NAČINI NAKNADE ŠTETE ZA PREŽIVELE SEKSUALNOG NASILJA U SKLADU SA RELEVANTNIM POSTUPCIMA	15
1.1. NAKNADA ŠTETE KROZ KRIVIČNI POSTUPAK	15
1.2. NAKNADA ŠTETE KROZ PARNIČNI POSTUPAK	15
1.3. NAKNADA IZ DRŽAVNOG FONDA ZA ŽRTVE KRIVIČNIH DELA	15
2. PRAVO NA ŽALBU NA ODLUKE KOJE UTIČU NA INTERESE PREŽIVELIH	16
POGLAVLJE II	17
ZAŠTITNE MERE TOKOM SUDSKOG POSTUPKA	17
1. SVRHA ZAŠTITNIH MERA	17
2. VRSTE ZAŠTITNIH MERA	17
2.1. SVEDOČENJE NA DALJINU	17
2.2. OBEZBEĐIVANJE ANONIMNOSTI	17
2.3. OGRANIČAVANJE PRISUSTVA JAVNOSTI U SUDNICI	17
2.4. PSIHO SOCIJALNE ZAŠTITNE MERE	18
POGLAVLJE III	19
SIGURNA SOBA	19
1. ZNAČAJ SIGURNE SOBE ZA PREŽIVELE SEKSUALNOG NASILJA TOKOM RATA NA KOSOVU	19
2. SVRHA I FUNKCIJE SIGURNE SOBE	20
3. SIGURNA SOBA U OSNOVNOM SUDU U PRIŠTINI	20
4. OVLAŠĆENO OSOBLJE ZA KORIŠĆENJE SIGURNE SOBE	21
5. MODALITETI KORIŠĆENJA SIGURNE SOBE	22
5.1. KORIŠĆENJE SIGURNE SOBE KAO PROSTORA ZA ČEKANJE PREŽIVELOG	22
5.1.1. PRIPREMA PREŽIVELOG OD STRANE PSIHologa I ZAŠTITNIKA ZA DAVANJE ISKAZA TOKOM BORAVKA U SIGURNOJ SOBI	23
5.2. KORIŠĆENJE SIGURNE SOBE ZA SVEDOČENJE NA DALJINU	26
6. PODRŠKA PREŽIVELOM NAKON DAVANJA ISKAZA	28
ZAKLJUČAK	29
ZAKLJUČCI I PRAKTIČNE PREPORUKE ZA SUDOVE	29
ČPP – ČESTO POSTAVLJANA PITANJA PREŽIVELIH SEKSUALNOG NASILJA	30

UVOD

Seksualno nasilje tokom oružanih sukoba predstavlja jedno od najtežih kršenja osnovnih ljudskih prava, sa dubokim fizičkim, psihološkim i društvenim posledicama. Ono se koristilo ne samo kao sredstvo ličnog poniženja, već i kao namerna strategija za podrivanje moralnih, porodičnih i zajedničkih struktura populacije.

Rat na Kosovu [1998–1999] obeležio je period raširenog seksualnog nasilja, tokom kojeg su žene, devojčice, a u nekim slučajevima i muškarci i deca, bile žrtve seksualnih napada koji su korišćeni kao oružje rata. Posledice ovih zločina bile su dugotrajne i višedimenzionalne, uključujući duboku psihološku traumu, društvenu stigmatizaciju, gubitak ekonomskog statusa, narušavanje porodičnih struktura.

Decenijama, mnogi preživeli su živeli sa osećajem straha, stida i nepoverenja prema institucijama, što zahteva profesionalan, osetljiv i kontinuiran pristup u svakoj fazi sudskog procesa.

S obzirom na veliki broj neposrednih i posrednih učesnika u oružanim sukobima, sudski postupci često uključuju značajan broj svedoka i potencijalnih izvora dokaza. Mnogi od ovih svedoka izražavaju zabrinutost u vezi sa svojom ličnom bezbednošću i potrebom očuvanja poverljivosti prilikom davanja iskaza pred sudom. Za preživеле seksualnog nasilja, svedočenje pred sudom predstavlja jedan od najosetljivijih trenutaka u sudskom postupku. Suočavanje sa traumatičnim sećanjima, javna izloženost i susret sa optuženim često izazivaju duboke emocionalne reakcije. Za mnoge preživеле, davanje iskaza nije samo pravni čin, već i unutrašnji proces suočavanja sa prošlošću, koji može dovesti do ponovne traumatizacije ili do osećaja osnaživanja i zadovoljenja pravde.

U suđenjima za ratne zločine, zaštita preživelih predstavlja osnovni element postupka. Dostojanstvo i bezbednost preživelih seksualnog nasilja moraju biti prioritet u svim fazama istrage i suđenja. Pravosudne institucije imaju zakonsku obavezu da zaštite žrtve i svedoke od moguće odmazde zbog njihove saradnje i svedočenja. Zaštitne mere koje sprečavaju ili značajno ograničavaju otkrivanje identiteta svedoka tokom prekrivične faze, suđenja i nakon njegovog okončanja, od suštinskog su značaja kako bi se obezbedila spremnost svedoka da saraduju sa istragom i krivičnim gonjenjem. Preživeli seksualnog nasilja često su izloženi javnom preispitivanju njihove seksualne prošlosti, stigmatizaciji povezanoj sa „časti“, a u nekim slučajevima i isključivanju iz porodice i zajednice.

Zaštitne mere tokom davanja iskaza, postupanje sa dostojanstvom, kao i pravna i psihološka podrška preživelim seksualnog nasilja predstavljaju ključne garancije koje moraju biti obezbeđene svakom preživelim.

U cilju obezbeđivanja osnovnih prava preživelih, uključujući zaštitu i dostojanstven tretman, u Osnovnom sudu u Prištini uspostavljena je **Sigurna soba**. Ovaj bezbedan i prijatan prostor omogućava preživelim da se pripremi za davanje iskaza u sudnici ili da svedoči na daljinu putem audio i video opreme.

Iz tog razloga, korišćenje **Sigurne sobe** u sudovima predstavlja značajan korak ka zaštiti dostojanstva i dobrobiti preživelih tokom davanja iskaza.

Ovaj dokument je pripremljen kao praktični vodič za stručnjake koji učestvuju u radu na predmetima seksualnog nasilja počinjenog tokom rata na Kosovu, sa posebnim naglaskom na korišćenje **Sigurne sobe**. Njegov cilj je da obezbedi bezbedno, podržavajuće i profesionalno okruženje za preživele tokom celokupnog sudskog postupka. Pored toga, Vodič ima za cilj da pruži jasne i razumljive informacije i samim preživelim, kako bi bili upoznati sa svojim pravima, postupcima i dostupnim mehanizmima podrške koje obezbeđuju pravosudni sistem i relevantne institucije, uključujući Sigurnu sobu kao ključni mehanizam za ostvarivanje njihovih procesnih prava.

Takođe, ovaj dokument ima za cilj jačanje profesionalnih kapaciteta pravosudnih institucija i povećanje institucionalne osetljivosti u postupanju u predmetima koji uključuju preživele ratnog seksualnog nasilja. Istovremeno, on nastoji da doprinese tranzicionoj pravdi na Kosovu obezbeđivanjem prava preživelih na pravdu, priznanje i dostojanstvo.

Vodič ne zamenjuje postojeći pravni okvir, već služi kao praktično sredstvo za podsticanje ujednačenije i humanije primene pravde za preživele seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu.

1. DEFINICIJE I KLJUČNI POJMOVI

U ovom vodiču određeni termini se koriste na specifičan način kako bi se osigurala jasnoća i usklađenost sa pravnim standardima i sudskom praksom:

Seksualno nasilje - Bilo koji seksualni čin počinjen bez pristanka pojedinca, uključujući silovanje, seksualno uznemiravanje, seksualnu eksploataciju ili seksualno nasilje tokom oružanih sukoba.

Žrtva - Svaka osoba koja je iskusila seksualno nasilje, uključujući silovanje, uznemiravanje, prisilu na seksualne radnje ili druge oblike seksualne eksploatacije, bilo u miru ili tokom oružanog sukoba.

Preživeli seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu - Osoba koja je preživela seksualno zlostavljanje ili napad počinjen između 27. februara 1998. i 20. juna 1999.

Svedok - Osoba koja daje svedočanstvo u sudskim postupcima koji se odnose na slučajeve seksualnog nasilja, bilo da je direktna žrtva ili ne.

Žrtva-svedok - Žrtva koja daje svedočanstvo u sudskom postupku. Ovim terminom se razlikuju aktivne žrtve koje svedoče od drugih svedoka koji nisu žrtve.

Sigurna soba - Siguran i poverljiv prostor u sudu, dizajniran tako da preživeli seksualnog nasilja mogu davati svedočanstvo pod zaštićenim uslovima, bez direktnog kontakta sa optuženim ili javnošću. Opremljena je audio-video tehnologijom koja omogućava svedočanstvo uz minimiziranje retraumatizacije.

Zaštitne mere - Mere koje sud preduzima radi zaštite preživelog, što može uključivati korišćenje Sigurne sobe, svedočanstvo putem video linka, zatvaranje sudnice za javnost ili posebne režime ulaska i izlaska.

Anonimizacija - Mere za očuvanje identiteta preživelog u službenoj dokumentaciji i publikacijama, kako bi se sprečila stigmatizacija ili rizik od drugih.

Poverljivost - Pravne, institucionalne i praktične mere koje osiguravaju zaštitu identiteta i ličnih podataka preživelih i svedoka tokom sudskog procesa.

Podrška i rehabilitacija - Usluge koje pomažu preživelim u oporavku i reintegraciji, uključujući psihološko savetovanje, medicinsku negu, pravnu podršku i socijalnu pomoć.

Osoblje za podršku - Profesionalci, kao što su psiholozi, socijalni radnici, tumači, pravni predstavnici ili koordinator za žrtve, koji pomažu u zaštiti i komunikaciji sa preživelim.

Odgovorne institucije - Subjekti odgovorni za zaštitu žrtava, uključujući sudove, tužilaštvo, policiju, Kancelariju za zaštitu žrtava i druge javne službe koje deluju u skladu sa zakonom.

Video-link - Svedočanstvo koje preživeli daju koristeći tehnološku opremu, omogućavajući učešće bez fizičkog prisustva u sudnici.

2. PRAVNI OKVIR VODIČA

Ovaj vodič se zasniva na pravnom okviru Republike Kosovo i relevantnim međunarodnim instrumentima koji uređuju zaštitu i podršku preživelim seksualnog nasilja, posebno onima pogođenim tokom oružanih sukoba.

Cilj ovog okvira je da se tretman preživelih uskladi sa međunarodno priznatim standardima, u potpunosti poštujući ljudska prava, rodnu ravnopravnost i ljudsko dostojanstvo.

2.1. NACIONALNI ZAKONI I PROPISI

Ustav Republike Kosovo - Garantuje zaštitu osnovnih ljudskih prava i zabranjuje sve oblike torture, nasilja i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana.

Krivični Zakon Republike Kosovo - Kriminalizuje dela seksualnog nasilja i ratne zločine.

Zakon o krivičnom postupku (CPC) - Utvrđuje prava preživelih u sudskim postupcima i propisuje zaštitne mere tokom svedočenja.

Zakon br. 05/L-036 o naknadi štete žrtvama krivičnih dela - Garantuje preživelim pravo na finansijsku naknadu od države.

Zakon br. 04/L-172 o zaštiti od porodičnog nasilja - Pruža pravni osnov za zaštitu od različitih oblika rodno zasnovanog nasilja.

Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti - Osigurava jednako tretiranje i nediskriminaciju za sve žene i muškarce.

2.2. MEĐUNARODNI INSTRUMENTI

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i njen Opcioni protokol

Istanbulska konvencija Saveta Evrope - O prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja

Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1325 o ženama, miru i bezbednosti

Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda - Prepoznaje seksualno nasilje kao ratni zločin i zločin protiv čovečnosti

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i Evropska konvencija o ljudskim pravima - Štite prava na život, dostojanstvo i pravičan tretman

2.3. NACIONALNE POLITIKE I STRATEŠKI DOKUMENTI

Nacionalna strategija za zaštitu od rodno zasnovanog i porodičnog nasilja 2022–2026

Strategija tranzicione pravde na Kosovu 2024–2034

Međuinstitucionalni akcioni planovi – Fokusirani na podršku preživelim seksualnog nasilja tokom rata i implementaciju standarda Istanbulske konvencije.

3. CILJ VODIČA

Cilj ovog vodiča je da pruži praktične smernice i standardizovane procedure za tretman i podršku preživelih seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu, sa posebnim fokusom na korišćenje **Sigurne sobe** u sudovima.

Vodič ima za cilj:

1. Da osigura da se preživeli tretiraju sa poštovanjem, dostojanstvom i osetljivošću tokom celog sudskog procesa.
2. Da uputi profesionalce pravosudnog sistema o bezbednoj, koordinisanoj i efikasnoj upotrebi **Sigurne sobe**.
3. Da ojača međuinstitucionalnu saradnju u zaštiti i podršci preživelih.
4. Da služi kao praktičan referentni materijal za pružanje podrške, uključujući psihološku, pravnu i socijalnu pomoć.

Pored toga, ovaj vodič je orijentacioni alat dizajniran da obezbedi pravičnije, osetljivije i bezbednije iskustvo za preživеле, u skladu sa međunarodnim standardima i zakonodavstvom Republike Kosovo.

Kroz ovaj vodič se nastoji pružiti sveobuhvatan i jasan vodič za razumevanje:

- Uloge preživelih seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu u sudskom procesu.
- Zaštitnih mera koje se mogu tražiti radi sigurnosti i privatnosti preživelih.
- Pripreme za svedočenje na bezbedan i dostojanstven način.
- Pravne i psihološke podrške tokom sudskog procesa.
- Smernica za korišćenje **Sigurne sobe**.

Vodič je razvijen na osnovu najboljih evropskih standarda za podršku žrtvama, uključujući pristup informisan o traumama (trauma-informed approach), koji stavlja potrebe i sigurnost preživelih u centar svake sudske radnje.

Pored toga, dokument ima za cilj da osnaži preživеле i ojača njihov osećaj sigurnosti, omogućavajući im da donose informisane odluke i sarađuju sa pravosudnim institucijama bez osećaja ugroženosti ili nesigurnosti.

Preživеле često doživljavaju strah, anksioznost i visok nivo stresa pre, tokom i nakon svedočenja u sudu. Kroz smernice o ulozi preživelih u sudskom procesu, ovaj vodič takođe nastoji:

- Da smanji neizvesnost preživelih pružajući jasne i detaljne informacije.
- Da objasni korak po korak procedure i ulogu institucija.
- Da pruži konkretne smernice za zaštitu i podršku.

POGLAVLJE I

PRAVA PREŽIVELIH SEKSUALNOG NASILJA U KRIVIČNIM POSTUPCIMA

Krivični postupni kodeks Kosova br. 08/L-032 prepoznaje žrtvu krivičnog dela kao stranku sa procesnim položajem, sa pravima i aktivnom ulogom. Ovo predstavlja temeljnu promenu u odnosu na prethodni pasivni položaj žrtava. Član VI ovog kodeksa sadrži detaljne odredbe o svim pravima oštećene strane ili žrtve u krivičnim postupcima.

U okviru krivičnih postupaka, žrtva uživa set zakonski garantovanih prava, usmerenih na osiguranje njihovog efektivnog učešća u postupku, zaštitu od daljeg povređivanja i tretman sa dostojanstvom, poštovanjem i osetljivošću od strane svih pravosudnih institucija, kao i pravo na naknadu materijalne, fizičke i emotivne štete prouzrokovane krivičnim delom.

Član 63 Krivičnog zakona Kosova ima poseban značaj za preživeli seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu, osiguravajući da se prema njima postupa sa poštovanjem i da budu zaštićeni od bilo kakvog oblika pritiska ili društvene stigmatizacije. Garantovanjem ovih prava u krivičnim postupcima, zakon štiti ne samo procesni položaj žrtve već i njihovo dostojanstvo, aktivno učešće i pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete prouzrokovane delom.

Osnovna prava žrtve u krivičnom postupku:

- *Pravo na dostojanstven tretman i bez diskriminacije*

Žrtva ima pravo da se prema njoj postupa sa poštovanjem ljudskog dostojanstva i bez ikakve diskriminacije tokom celog krivičnog postupka. Poštovan tretman tokom sudskog procesa pomaže u prevenciji retraumatizacije i jača poverenje žrtve u pravdu. Jezik koji koriste osoblje suda, psiholozi i pravni zastupnici mora biti neutralan, pažljiv i neoptužujući. Ovaj princip je od suštinskog značaja u tranzicionoj pravdi, gde je poštovanje ljudskih prava i individualnog dostojanstva jedna od ključnih osnova pravnih procesa.

- *Pravo na sigurnost i zaštitu*

Žrtve moraju biti zaštićene od nepotrebnog kontakta sa optuženim ili drugim stranama. Korišćenje **Sigurne sobe**, video-linka i odvojeni ulaz/izlaz su standardne zaštitne mere. Pravne vlasti su obavezne da preduzmu korake kako bi žrtve zaštitile od bilo kakve pretnje, odmazde ili zastrašivanja.

Zakonik o krivičnom postupku takođe obezbeđuje zaštitu žrtve tokom krivičnog postupka. Žrtve seksualnog nasilja često se suočavaju sa strahom od osвете ili društvenog pritiska. Stoga, obezbeđivanje zaštitnih mera je od suštinskog značaja kako bi se garantovalo da njihovo učešće u postupku ne dovede do ponovnog traumatizovanja. Ova zaštita je u skladu sa međunarodnim standardima za zaštitu žrtava i predstavlja ključni element pravde

- Pravo na informisanje.

Žrtve moraju biti pravovremeno i jasno informisane o svojim pravima, toku postupka i svim odlukama koje utiču na njihove interese.

Jedno od najosnovnijih prava jeste pravo žrtve na informacije i aktivno učešće u postupku. To znači da svaka žrtva ima pravo da bude upoznata sa radnjama koje utiču na njen slučaj i da donosi informisane odluke tokom sudskog procesa. Za žrtve seksualnog nasilja, jasne i potpune informacije pomažu ne samo u razumevanju procedura, već i u izgradnji poverenja u pravosudni sistem i smanjenju osećaja nesigurnosti.

- Pravo da daju doprinos i predaju dokaze.

Tokom postupka, žrtva može dostavljati dokaze, komentare i zahteve za dodatna istraživanja, kao i davati primedbe na odluke koje se odnose na njen slučaj. Ovo je jedno od osnovnih prava koja su garantovana žrtvi. Kroz ovo pravo žrtva dobija mogućnost da doprinese proceni činjenica i utiče na tok postupka, čime se osnažuje njena uloga u procesu. Za žrtve seksualnog nasilja tokom rata, ovo predstavlja način da se obezbedi da njihova perspektiva o pretrpljenim štetama ne ostane nejasna ili zanemarena.

Ovaj aspekt promoviše aktivno učešće, transparentnost i suštinsku pravdu, u skladu sa međunarodnim standardima za prava žrtava, gde su aktivno učešće i pristup mehanizmima za iznošenje dokaza osnovna načela pravde. Na taj način žrtva nije samo svedok, već ravnopravna strana u sudskom postupku, koja može uticati na tačnost ocene dokaza i na sudsku odluku.

- Pravo na pravnog zastupnika i profesionalnu pomoć

Drugi važan aspekt je pravo na pravno zastupanje i profesionalnu asistenciju. Žrtve imaju mogućnost da budu zastupane od strane advokata ili ovlašćenog predstavnika, koji može osigurati da se njihova prava poštuju u svakoj fazi postupka. Za žrtve seksualnog nasilja, pravna podrška pomaže u snalaženju kroz složene sudske procedure i štiti od mogućih kršenja prava, osnažujući njihovo aktivno učešće.

- Pravo na besplatnu pravnu pomoć

Krivični postupovni kodeks garantuje da žrtve imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć ukoliko nisu u mogućnosti da priušte pravnog zastupnika. Ovo pravo je osnovno za osiguranje da svaka žrtva, bez obzira na svoju ekonomsku situaciju, može zaštititi svoja prava. Za žrtve seksualnog nasilja tokom rata, besplatna pravna pomoć predstavlja snažno sredstvo za obezbeđivanje ravnopravnog i pravičnog učešća u postupku, uklanjajući ekonomske prepreke koje bi mogle ograničiti pristup pravdi.

- Pravo na prisustvo sudskim ročištima

U skladu sa zakonskim odredbama, žrtva može biti prisutna na sudskim ročištima i obaveštena o njihovim datumima i ishodima. Obaveštavanje o sudskim ročištima vrši se preko sudije ili putem zakonskog zastupnika.

- Pravo na prevod i tumačenje

Ako žrtva ne razume jezik postupka, ima pravo na besplatan prevod i tumačenje tokom celog postupka.

- Pravo na privatnost i zaštitu ličnih podataka

Očuvanje privatnosti i poverljivosti predstavlja još jedno osnovno pravo žrtve. Sudski organi su obavezni da štite identitet, lične podatke i privatnost žrtve, posebno u slučajevima koji uključuju seksualno nasilje ili maloletna lica. Identitet i lične informacije žrtve moraju se tretirati sa najvećom pažnjom kako bi se sprečilo stigmatizovanje i društveni pritisak. Ovo je posebno važno za žrtve seksualnog nasilja tokom rata, koje se često suočavaju sa diskriminacijom ili javnim osudama. Zaštita privatnosti pomaže u očuvanju njihovog psihološkog integriteta i jača poverenje u pravosudni sistem. Za žrtve seksualnog nasilja tokom rata, zaštita privatnosti i ličnih podataka ima poseban značaj. Ovo pravo ne samo da čuva privatnost i poverljivost žrtve, već takođe omogućava aktivno učešće u sudskom procesu bez straha od posledica ili stigmatizacije u društvu.

- Pravo na psihološku i socijalnu podršku

Žrtve imaju pravo na psihološku, socijalnu i rehabilitacionu podršku od javnih institucija ili specijalizovanih organizacija. Psihološka podrška za preživjele seksualnog nasilja je od ključnog značaja za suočavanje sa emotivnim posledicama i traumom povezanim sa nasiljem, obezbeđujući da žrtve ne budu retraumatizovane tokom učešća u postupku.

Na Kosovu, organizacije poput KCRPT pružaju psihološku podršku preživelim, doprinoseći oporavku, ličnom osnaženju i informisanom donošenju odluka u sudskim procesima.

- Pravo na naknadu štete i reparaciju

Žrtve imaju pravo da traže naknadu za materijalnu i moralnu štetu prouzrokovanu delom, bilo u krivičnim ili parničnim postupcima.

Ovo uključuje ne samo materijalnu štetu već i naknadu za psihološke posledice, emotivnu traumu i društvene posledice povezane sa seksualnim nasiljem tokom rata, kao i psihološko lečenje i socijalnu podršku. Međunarodni standardi smatraju ovo pravo sastavnim delom pravde za žrtve, obezbeđujući da pravda prevazilazi samo kažnjavanje počinioaca.

Za preživjele seksualnog nasilja, naknada predstavlja ne samo materijalnu pomoć već i sredstvo oporavka, osnaženja i postizanja suštinske pravde. Naknada osigurava da žrtva ne ostane pasivno povređena, već da dobije pravičnu reparaciju za svoje gubitke i patnju.

1. NAČINI KOMPENZACIJE ŽRTAVA SEKSUALNOG NASILJA PREMA ODGOVARAJUĆIM PROCEDURAMA

1.1. KOMPENZACIJA KROZ KRIVIČNI POSTUPAK

Žrtva može tražiti kompenzaciju u sudskom postupku tokom vođenja krivičnog postupka, putem podnošenja zahteva za kompenzaciju u optužnici ili tokom sudskog procesa. Sud razmatra zahtev tokom postupka i zahteva dokaze koji podržavaju nastalu štetu. Žrtva može podneti svedočanstva, lekarske izveštaje, psihološke ekspertize i finansijsku dokumentaciju. Ukoliko je optuženi proglašen krivim, sud može doneti odluku o kompenzaciji za žrtvu, koja obuhvata materijalnu i nematerijalnu štetu.

1.2. KOMPENZACIJA KROZ CIVILNI POSTUPAK

U slučaju da kompenzacija nije razmatrana u krivičnom postupku, žrtva preko svog zastupnika ima pravo da podnese tužbu za kompenzaciju materijalne i nematerijalne štete u civilnom postupku. Sud razmatra zahtev i odlučuje o njegovoj prihvatljivosti, kroz ročišta gde stručnjaci procenjuju fizičke i psihološke povrede. Kompenzacija u civilnom postupku predstavlja dodatni način da se obezbedi potpuna nadoknada štete, pokrivajući one štete koje nisu razmatrane u krivičnom postupku, i može se inicirati kada žrtva nije nadoknađena u krivičnom postupku iz različitih razloga. Prednost civilnog postupka je u tome što omogućava fleksibilnu procenu štete, uključujući dugoročne psihološke posledice.

1.3. KOMPENZACIJA IZ DRŽAVNOG FONDA ZA ŽRTVE KRIVIČNIH DELA

U Kosovu postoji državni mehanizam za kompenzaciju žrtava krivičnih dela, regulisan Zakonom o zaštiti žrtava krivičnih dela. Cilj ovog fonda je da obezbedi finansijsku nadoknadu i podršku žrtvama koje ne mogu biti direktno nadoknađene od strane počinioca krivičnog dela. Žrtve seksualnog nasilja tokom rata u Kosovu imaju prioritet prilikom apliciranja, imajući u vidu rizik od stigmatizacije i nedostatak sredstava za zaštitu. Zahtev za kompenzaciju podnosi žrtva ili njen zastupnik u Kancelariji za kompenzaciju žrtava krivičnih dela pri Ministarstvu pravde. Kompenzacija iz ovog fonda predstavlja jedan od najdirektnijih načina da se obezbedi neposredna nadoknada za žrtve seksualnog nasilja.

2. PRAVO NA ŽALBU NA ODLUKE KOJE UTICAJU NA NJENE INTERESE

Žrtvama je zagarantovano pravo da se žale na sudske odluke koje ih direktno pogađaju, uključujući odluke o obustavi istrage ili odbijanju krivične prijave. Ovo pravo omogućava dodatni mehanizam kontrole i ispravke sudskih odluka i omogućava žrtvama da traže pravdu i nakon prvih odluka, da štite svoje interese i osiguraju da svaka odluka bude pravična.

POGLAVLJE II

ZAŠTITNE MERE TOKOM SUDSKOG POSTUPKA

1. SVRHA ZAŠTITNIH MERA

Zaštitne mere imaju za cilj da osiguraju da preživeli seksualnog nasilja tokom rata ne pretrpe dodatnu fizičku ili psihološku štetu dok učestvuju u sudskom postupku. Ove mere obezbeđuju pravično, osetljivo i sigurno okruženje, u skladu sa članom 63 Krivičnog postupnog zakona i zakonom o zaštiti svedoka.

2. VRSTE ZAŠTITNIH MERA

2.1. SVEDOČENJE NA DALJINU

Svedočenje na daljinu je dozvoljeno kada bi direktan kontakt sa optuženim mogao izazvati stres ili strah kod preživelog. Ono se može obaviti putem video-konferencije, koristeći tehničku opremu koja omogućava komunikaciju u realnom vremenu bez fizičkog prisustva. Tokom ovog procesa, preživeli se nalazi u **Sigurnoj sobi**, u pratnji psihologa i pravnog zastupnika, dok su sudski panel, tužilac i branilac u sudnici. Ovaj mehanizam održava ravnotežu između prava optuženog na odbranu i prava preživelog na sigurnost i dostojanstvo.

2.2. OČUVANJE ANONIMNOSTI

Kada postoji realna opasnost po bezbednost preživelog, sud može narediti zaštitu njihovog identiteta korišćenjem pseudonima, modulacijom glasa ili vizuelnim prikrićivanjem tokom svedočenja. Ove mere ne utiču na valjanost svedočenja i priznate su u međunarodnoj jurisprudenciji kao prihvatljive metode za zaštitu ranjivih svedoka.

2.3. OGRANIČAVANJE JAVNOG PRISTUPA SUDNICI

U skladu sa članom 294 Krivičnog postupnog zakona, sud može održati ročišta zatvorenih vrata radi zaštite privatnosti i dostojanstva preživelog. Javnost i mediji mogu biti isključeni tokom svedočenja, pri čemu sud mora osigurati da ova odluka ne ugrožava transparentnost sudskog postupka.

2.4. PSIHOSOCIJALNE ZAŠTITNE MERE

Pored pravne zaštite, preživelim treba omogućiti pristup psihološkoj podršci i post-sesijskim uslugama. Psiholog treba da ostane sa preživelim nakon sesije kako bi pratio emocionalne reakcije i sprečio retraumatizaciju.

PIRAMIDA ZAŠTITNIH MERA

NIVO 4

Integrirana zaštita
[psihološko savetovanje, pravna podrška, socijalna podrška, rehabilitacija]

NIVO 3

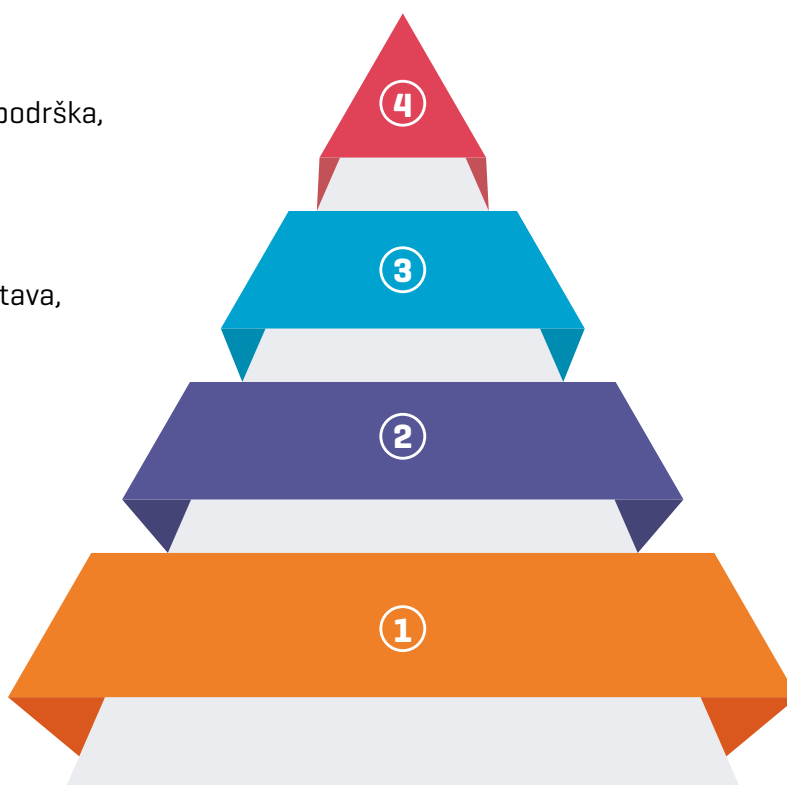
Institucionalna zaštita
[Policija, Kancelarija za zaštitu žrtava, koordinisane mere]

NIVO 2

Fizička zaštita
[sigurna soba, posebni ulazi, svedočenje na daljinu /video link]

NIVO 1

Osnovna zaštita
[anonimnost, poverljivost, zaštita i čuvanje ličnih podataka]

POGLAVLJE III

SIGURNA SOBA

Odraž prava žrtava u krivičnom postupku ima smisla samo kada se ta prava praktično primenjuju na svakom koraku procesa. Njihova efikasna primena zahteva da pravosudne institucije obezbede odgovarajuće uslove za saslušanje i postupanje sa žrtvom na osetljiv, siguran i dostojanstven način. U tom kontekstu, **Sigurna soba** predstavlja praktičan i human instrument koji garantuje stvarnu primenu principa zaštite žrtava.

Sigurna soba je mirno i bez pritiska okruženje koje omogućava žrtvama i svedocima da daju svoja svedočenja bez straha, stresa ili direktnog kontakta sa optuženim. U okviru suda, Sigurna soba predstavlja pristup osetljiv na potrebe žrtve i ključni alat za obezbeđivanje pravičnog, humanog i sveobuhvatnog sudskog procesa.

1. ZNAČAJ SIGURNE SOBE ZA PREŽIVELE SEKSUALNOG NASILJA TOKOM RATA U KOSOVU

Sigurna soba predstavlja jedan od najosetljivijih i najvažnijih mehanizama unutar pravosudnog sistema za tretman žrtava seksualnog nasilja tokom rata sa dostojanstvom i pažnjom.

U postratnom kontekstu Kosova, gde su mnogi od ovih preživelih iskusili duboku traumu, socijalnu stigmatizaciju i dugotrajnu nesigurnost, postojanje sigurnog prostora za komunikaciju i svedočenje pruža stvarnu garanciju pristupa pravdi i konkretan korak ka obnavljanju ljudskog dostojanstva.

Za preživele seksualnog nasilja tokom rata, suočavanje sa pravosudnim institucijama često izaziva traumatična iskustva. **Sigurna soba** služi kao psihološki štiti, pružajući mirno i kontrolisano okruženje podržano od strane profesionalaca (psihologa, socijalnih radnika, pravnih zastupnika). Ovo pomaže u smanjenju anksioznosti, straha i osećaja stida koji često prate javno svedočenje. Kao rezultat, žrtve mogu komunicirati smirenije, pružajući preciznije i pouzdanije svedočenje.

Sa pravnog aspekta, **Sigurna soba** takođe ispunjava obaveze proizašle iz međunarodnih standarda zaštite žrtava, uključujući Istanbulske konvencije (2011), Direktivu 2012/29/EU, kao i odredbe Krivičnog postupnog zakona republike Kosovo. Sigurna soba omogućava vođenje postupka bez direktnog kontakta sa optuženim, očuvanje potpune privatnosti i poverljivosti, mogućnost uzimanja svedočenja putem tehnoloških sredstava i sigurno snimanje svedočenja za kasniju upotrebu u postupku. Ova praksa jača kredibilitet sudskog procesa i sprečava retraumatizaciju žrtve, čineći sobu ključnim instrumentom za sprovođenje pravde sa rodno osetljivim i humanim pristupom.

U kosovskom društvu, gde preživjele seksualnog nasilja tokom rata i dalje suočavaju sa stigmatizacijom, izolacijom i kolektivnim ćutanjem, Sigurna soba nosi duboko simboličko značenje. Ona šalje poruku da pravosudni sistem prepoznaje i poštuje iskustvo žrtve, tretirajući je kao ravnopravnu stranu u postupku sa dostojanstvom. Prisutnost ove sobe u sudu takođe signalizira institucionalnu odgovornost da se žrtvama pruži dostojanstven tretman koji ih ne izlaže opasnosti, već ih osnažuje; koji ih ne utišava, već sluša. Ovo pomaže u ponovnom izgradnji poverenja u državne institucije i doprinosi procesu tranzicione pravde u Kosovu.

Na kraju, Sigurna soba nije samo fizički prostor, već alat za humanizaciju pravde, mehanizam koji povezuje ljudsku brigu sa pravnim procesom. Za preživjele seksualnog nasilja tokom rata, Sigurna soba deluje kao most između traume i pravde, predstavljajući institucionalnu brigu za žrtve i posvećenost pravdi.

2. SVRHA SIGURNE SOBE

Sigurna soba je posvećen prostor unutar suda koji omogućava prikupljanje svedočenja i vođenje postupaka za žrtve seksualnog nasilja u zaštićenom, mirnom i pouzdanom okruženju, dizajniranom da obezbedi zaštitu i komfor za žrtve pre i tokom svedočenja. Ona pruža kontrolisano okruženje, daleko od stresa i potencijalnog pritiska, osiguravajući dostojanstvo i sigurnost tokom procesa, a takođe je i humano rešenje za smanjenje retraumatizacije žrtava.

3. SIGURNA SOBA U OSNOVNOM SUDU U PRIŠTINI

Sigurna soba se nalazi u prostorijama Osnovnog suda u Prištini, u mirnom delu izolovanom od javnih prostora, sa zasebnim ulazom. Kroz ovu sobu, privatnost žrtve je zaštićena, a bilo kakav direktan kontakt između žrtve i optuženog ili drugih učesnika u krivičnom postupku je izbegnut.

Prostor je dizajniran da ponudi sigurno, mirno i odgovarajuće okruženje za saslušanje osetljivih svedočenja preživelih seksualnog nasilja.

Izgled sobe je jednostavan i funkcionalan: osnovni nameštaj, blago osvetljenje, neutralne boje i elementi koji stvaraju osećaj mira i institucionalne neutralnosti. U sobi su instalirana audio i vizuelna sredstva koja omogućavaju daljinsku komunikaciju sa sudnicom, potpuno obezbeđujući poverljivost i tehničke standarde sigurnosti.

Sigurna soba takođe uključuje elemente podrške za emocionalno i fizičko blagostanje, kao što su higijenski materijali, voda, prva pomoć i prostori pogodni za čekanje i kratki odmor pre i nakon svedočenja.

Sigurna soba ne prikazuje vidljive institucionalne znakove, kako bi se izbegao osećaj formalnosti ili straha, održavajući mirno i profesionalno okruženje. Kroz ovu strukturu, sud teži da obezbedi da svako svedočenje bude prikupljeno u uslovima pune sigurnosti i dostojanstva, u skladu sa međunarodnim standardima za tretman žrtava seksualnog nasilja tokom rata.

4. OVLAŠĆENE OSOBE ZA KORIŠĆENJE SIGURNE SOBE

Sigurna soba u Osnovnom sudu u Prištini je prostor sa ograničenim pristupom i koristi se isključivo od strane ovlašćenih lica, kako bi se obezbedila sigurnost, privatnost i dostojanstvo žrtve. Njeno korišćenje je regulisano internim protokolima suda.

Ovlašćena lica uključuju:

- ✓ **Žrtve ili osetljivi svedoci, sa posebnim naglaskom na žrtve seksualnog nasilja tokom rata i dečije žrtve**

Pristup sobi je dozvoljen za žrtve seksualnog nasilja, maloletne ili traumatizovane svedoke, zaštićene svedoke i prateće članove porodice kada je to neophodno. Žrtve u Sigurnoj sobi ostaju radi fizičke i emocionalne zaštite pre i tokom svedočenja. Takođe mogu davati svedočenje na daljinu preko audio-vizuelnog sistema, izbegavajući direktan kontakt sa optuženim.

- ✓ **Psiholog ili socijalni radnik**

Pružna psihološku i emocionalnu podršku žrtvi, procenjuje spremnost za davanje svedočenja, daje preporuke za korišćenje Sigurne sobe i pomaže u minimiziranju stresa i retraumatizacije tokom postupka.

- ✓ **Pravni zastupnik žrtve (advokat)**

Obezbeđuje pravnu zaštitu dok je žrtva u sobi i koordinira sa sudskim panelom i osobljem za podršku radi poštovanja prava žrtve.

- ✓ **Tehničko/IT osoblje suda**

Upravlja audio-vizuelnom opremom i sistemom povezivanja sa sudnicom, osiguravajući da komunikacija bude sigurna, neprekidna i poverljiva. Snimci svedočenja čuvaju se u skladu sa internim pravilima suda o čuvanju audio i video zapisa sudskih ročišta.

- ✓ **Sudski administrator**

Planira i koordinira korišćenje sobe, prati poštovanje protokola i osigurava da se postupci sprovedu u sigurnim i kontrolisanim uslovima.

- ✓ **Predsedavajući sudija / sudski panel**

Odobrava davanje svedočenja žrtve preko audio-vizuelne veze iz Sigurne sobe kada takav zahtev podnese tužilaštvo, odbrana ili sama žrtva.

Napomena: Nijedna druga osoba nema pristup ovoj sobi.

5. NAČINI KORIŠĆENJA SIGURNE SOBE

Sigurna soba može se koristiti na dva načina:

- Kao prostor za čekanje [“prijateljska soba”] pre početka sudskog ročišta.
- Kao prostor za svedočenje na daljinu.

SIGURNA SOBA

5.1. KORIŠĆENJE SIGURNE SOBE KAO PROSTORA ZA ČEKANJE ŽRTVE

Sigurna soba se obično koristi kao prostor za čekanje pre početka sudskog ročišta. Da bi se smanjio stres, obezbedilo mirno i zaštićeno okruženje i izbegao direktan kontakt sa optuženim, drugim svedocima ili javnošću, žrtva se prima 30–60 minuta pre početka ročišta radi orijentacije i emocionalnog smirivanja.

Žrtva boravi u **Sigurnoj sobi** u prisustvu psihologa i pravnog zastupnika, koji obezbeđuju emocionalnu pripremu žrtve za svedočenje tako što je upoznaju sa njenim/njegovim pravima tokom sudskog postupka, pravom da zatraži naknadu štete, kao i sa mogućnostima davanja iskaza – bilo neposredno u sudnici ili putem video-veze iz Sigurne sobe.

Žrtva treba da izabere najprikladniju opciju i da da saglasnost za način davanja iskaza.

Ako žrtva odluči da svedoči u sudnici, pre početka glavnog pretresa iz **Sigurne sobe** prelazi u sudnicu.

Žrtva može u svakom trenutku tokom davanja iskaza zatražiti kratke pauze ukoliko oseća veliki stres ili potrebu za odmorom.

Tokom pauza za vreme svedočenja, žrtva boravi u prostorijama **Sigurne sobe**.

Sigurna soba se takođe koristi za pripremu svedoka [žrtve] za davanje izjave uz prisustvo u sudnici.

5.1.1. PRIPREMA ŽRTVE OD STRANE PSIHOLOGA I PRAVNOG ZASTUPNIKA ZA DAVANJE ISKAZA TOKOM BORAVKA U SIGURNOJ SOBI

Pre i tokom boravka u Sigurnoj sobi, žrtva treba da dobije strukturisano savetovanje od psihologa i pravnog zastupnika kako bi se obezbedila zaštita, emocionalna stabilnost i adekvatna priprema za davanje iskaza.

- Informacije o sudskom postupku i narednim koracima
- Žrtva treba da zna šta će se dogoditi tokom svedočenja i kako će njeno svedočenje biti upotrebljeno.
- Jasne procedure pomažu u smanjenju anksioznosti i neizvesnosti.
- Emocionalna podrška i psihološka priprema:

i. Psiholog pruža tehnike za upravljanje anksioznošću i stresom, poput dubokog disanja, relaksacije i vežbi fokusiranja.

ii. Žrtva se informiše da su emocionalne reakcije [suze, drhtanje, napetost] normalne i očekivane.

- Savetovanje o davanju iskaza

i. Žrtva se podučava kako da iznese informacije jasno, bez osećaja pritiska da iznosi detalje koji bi mogli da je ponovo traumatizuju.

ii. Može se planirati tempo davanja iskaza i korišćenje pauza prema potrebi.

Smernice za davanje svedočenja

Žrtva se podučava kako da iznese informacije jasno, bez osećaja pritiska da iznosi detalje koji bi mogli da je ponovo traumatizuju.

Može se planirati tempo davanja iskaza i korišćenje pauza prema potrebi.

Obezbeđivanje pomoći i podrške tokom čekanja

Žrtva treba da zna da tokom čekanja u Sigurnoj sobi može biti u pratnji psihologa ili pravnog zastupnika ukoliko oseća anksioznost ili nesigurnost. To doprinosi jačanju osećaja kontrole i zaštite.

Glavni cilj pripreme žrtve pre početka davanja iskaza jeste da se obezbedi da:

Žrtva oseća zaštitu, smirenost i emocionalnu spremnost, čime se omogućava davanje iskaza na tačan i dostojanstven način, uz minimiziranje rizika od ponovne traumatizacije.

Kada se žrtva priprema za davanje iskaza, uloga psihologa i pravnog zastupnika je od suštinskog značaja. Kroz prethodne razgovore oni pomažu u emocionalnoj i psihološkoj pripremi žrtve, informišući je o toku i značaju procesa svedočenja. Cilj ovog procesa je smanjenje anksioznosti, jačanje osećaja sigurnosti i izgradnja poverenja u pravosudni sistem.

Psiholog ili pravni zastupnik treba da ima u vidu nekoliko opštih principa kako bi pružio efikasnu podršku tokom pripreme žrtve za svedočenje:

- da ohrabri žrtvu i ojača njeno samopouzdanje;
- da uvaži promene u stavovima ili mišljenjima koje se mogu pojaviti tokom sudskog postupka;
- da pruži tačne i razumljive informacije o sudskim procedurama;
- da objasni ulogu učesnika u postupku, kao što su sudsko veće, tužilac, branilac okrivljenog, okrivljeni, veštak i drugi;
- da ukaže na značaj njihovog iskaza za celokupan sudski postupak i za samu žrtvu;
- da koristi neutralan, neosuđujući i nekonfrontirajući jezik;
- da obezbedi mirno i poverljivo okruženje u kojem žrtva može izraziti svaku zabrinutost ili osećanje povezano sa davanjem iskaza.

Ovi principi imaju za cilj da proces svedočenja ne bude doživljen kao ponovno proživljavanje traume, već kao važan korak ka ličnom osnaživanju i ostvarivanju pravde.

Uloga psihologa

- ✓ Procena emocionalnog stanja žrtve i identifikacija nivoa anksioznosti ili traume.
- ✓ Informisanje žrtve o toku svedočenja, uključujući trajanje i korake postupka.
- ✓ Podučavanje tehnika za upravljanje stresom i anksioznošću (duboko disanje, relaksacija, vežbe fokusiranja).
- ✓ Diskusija o normalnim emocionalnim reakcijama, pomažući žrtvi da razume da su suze, drhtanje ili snažne emocije očekivane i ne umanjuju ozbiljnost svedočenja.
- ✓ Pružanje preliminarne podrške i osiguravanje da se žrtva oseća zaštićeno tokom čekanja i svedočenja.

- ✓ Pomaganje žrtvi da razume svoje emocije pre i tokom svedočenja.
- ✓ Jačanje osećaja kontrole nad situacijom.
- ✓ Obezbeđivanje mogućnosti traženja pauza tokom svedočenja ako se žrtva oseća preopterećeno.

Uloga pravnog zastupnika/Advokata:

- ✓ Pravni zastupnik osigurava poštovanje proceduralnih prava žrtve i pruža pravne informacije:
 - tok sudskog postupka;
 - pravo da ne odgovori na pitanja koja bi mogla da joj nanesu štetu;
 - identitet sudija, tužioca i drugih strana u postupku;
 - mogućnosti svedočenja na daljinu ili iza zaštitnog paravana.
- ✓ Pravni zastupnik takođe informiše žrtvu o njenim pravima prema članu 63 ZKP-a, uključujući pravo da se izjasni, da učestvuje na glavnom pretresu, da predlaže i iznosi dokaze, pravo na prevod, zaštitu privatnosti i podnošenje zahteva za naknadu štete.
- ✓ Objašnjava način iznošenja informacija i kako žrtva može odgovarati na pitanja bez osećaja pritiska da iznosi detalje koji bi mogli dovesti do ponovne traumatizacije.
- ✓ Uverava žrtvu da su mere bezbednosti i poverljivosti zagarantovane tokom čitavog postupka.
- ✓ Konsultuje žrtvu o svakom pitanju ili zabrinutosti koju može imati u vezi sa sudskim postupkom, pružajući joj osećaj kontrole i zaštite.

Cilj pripreme

- ✓ **Minimizirati efekte traume i anksioznosti tokom svedočenja.**
- ✓ **Povećati samopouzdanje žrtve i osećaj sigurnosti u sudskom procesu.**
- ✓ **Obezbediti da žrtva može dati jasno i precizno svedočenje uz očuvanje dostojanstva i integriteta.**

5.2. KORIŠĆENJE SIGURNE SOBE ZA SVEDOČENJE NA DALJINU

Sigurna soba omogućava svedočenje na daljinu za žrtve ili osetljive svedoke bez fizičkog kontakta sa okrivljenim ili drugim učesnicima na ročištu, pri čemu se garantuju bezbednost, privatnost i emocionalna zaštita.

Odluku o svedočenju na daljinu donosi sudija predmeta na zahtev tužioca, advokata žrtve ili same žrtve.

Svedočenje iz **Sigurne sobe** se omogućava putem sigurne audio-vizuelne veze, koja direktno prenosi iskaz u sudnicu.

IT tehničko osoblje brine o funkcionalnosti audio-vizuelne opreme i osigurava da veza bude poverljiva i neprekidna.

Žrtva boravi u **Sigurnoj sobi** zajedno sa psihologom i pravnim zastupnikom, koji pružaju podršku tokom celog procesa.

Sudsko veće, tužilac, okrivljeni i branilac okrivljenog prate iskaz žrtve na daljinu putem audio-vizuelne veze. Pitanja i odgovori se sprovode u skladu sa protokolom, uz poštovanje dostojanstva i psihološke zaštite žrtve.

Tokom davanja iskaza, psiholog ili socijalni radnik pomaže u očuvanju emocionalne stabilnosti žrtve i prati njene reakcije tokom svedočenja.

Šta podrazumeva svedočenje na daljinu

Svedočenje na daljinu podrazumeva davanje izjave od strane žrtve ili svedoka bez fizičkog prisustva u sudnici, koristeći sigurnu audio-vizuelnu tehnologiju koja omogućava prenos informacija u realnom vremenu sudiji, tužiocu, okrivljenom i branitelju okrivljenog. Ovaj mehanizam je osmišljen da balansira potrebu za pravdom sa zaštitom i dobrobiti žrtve, posebno u slučajevima osetljivih krivičnih dela, poput seksualnog nasilja tokom ratnog perioda.

Uticaj na žrtvu

Davanje svedočenja na daljinu značajno smanjuje emocionalni pritisak i stres koji može nastati suočavanjem sa optuženim, publikom ili drugim učesnicima u sudnici. Ovaj način omogućava žrtvi da iznese jasnu i preciznu izjavu u kontrolisanom i zaštićenom okruženju, minimizirajući rizik od retraumatizacije.

Takođe, stalna podrška psihologa, socijalnog radnika i pravnog zastupnika obezbeđuje da žrtva održi emocionalnu stabilnost i da iznese činjenice na potpun i pouzdan način.

Evidencijska vrednost svedočenja na daljinu

Svedočenje na daljinu ima istu dokaznu snagu kao i neposredno svedočenje u sudnici, pod uslovom da se poštuju zakonski protokoli i tehnički standardi koji garantuju integritet i bezbednost audio-vizuelne veze.

Ova metoda osigurava da informacije koje žrtva iznosi budu jasno i proverljivo zabeležene, doprinoseći objektivnosti i pravičnosti sudskog postupka.

Značaj za sudski postupak

Korišćenje svedočenja na daljinu pruža praktično rešenje za izazove u tretiranju žrtava seksualnog nasilja, olakšavajući pribavljanje tačnih dokaza bez ugrožavanja njihove bezbednosti ili dostojanstva. Takođe obezbeđuje transparentnost i kontrolu postupka, budući da sudsko veće, tužilac i branilac okrivljenog prate iskaz na daljinu, dok prateće osoblje nadgleda poštovanje protokola i pruža stručnu pomoć.

Na ovaj način, svedočenje na daljinu funkcioniše kao važan alat za očuvanje dostojanstva, autonomije i psihološke sigurnosti žrtve, istovremeno imajući istu dokaznu snagu kao neposredno svedočenje i garantujući pouzdanost sudskog postupka, reflektujući napore pravosudnog sistema da stvori pravičan, osetljiv i respektujući postupak prema žrtvama osetljivih krivičnih dela.

Svedočenje na daljinu se beleži i čuva na siguran način za korišćenje u kasnijim fazama postupka, posebno u fazi žalbe pred višim sudovima, kao što su Apelacioni sud i Vrhovni sud Kosova.

6. PODRŠKA ŽRTVI NAKON DAVANJA SVEDOČENJA

Podrška žrtvi nakon davanja iskaza predstavlja ključni deo procesa, sa ciljem da se obezbedi emocionalna stabilnost, kontinuirana zaštita i praktična pomoć nakon suočavanja sa potencijalno teškim iskustvom.

U praksi, podrška nakon davanja iskaza obuhvata nekoliko osnovnih komponenti:

Emocionalna i psihološka podrška:

Nakon završetka iskaza, žrtva ostaje kratko vreme u prisustvu psihologa ili socijalnog radnika u istoj prostoriji kako bi obradila svoje emocionalno iskustvo. Ovaj trenutak se koristi za povratak smirenosti, stabilizaciju emocija i sprečavanje osećaja praznine koji može nastati po završetku davanja iskaza.

Procena nakon ročišta:

Prateće osoblje (psiholog, socijalni radnik i pravni zastupnik) sprovodi proceni posle ročišta kako bi se utvrdilo da li žrtva ima potrebu za daljom profesionalnom podrškom, psihološkim savetovanjem, socijalnom pomoći ili dodatnom zaštitom. Ova procena se dokumentuje poverljivo i prosleđuje relevantnim institucijama samo uz saglasnost žrtve.

Informisanje o daljim koracima:

Žrtvi se jasno objašnjava šta sledi nakon davanja iskaza – na primer, čuvanje dokaza, naredne faze sudskog postupka, mogućnost da ne prisustvuje fizički budućim ročištima, kao i načini da bude informisana o toku predmeta.

Kontinuirana zaštita:

Ako postoji rizik po žrtvu, sud u saradnji sa tužiocem i policijom može sprovesti zaštitne mere, poput anonimizacije identiteta žrtve, zabrane kontakta sa optuženim ili privremenog premeštaja žrtve na sigurno mesto.

Praktična i socijalna pomoć:

Ako žrtva ima ekonomske, zdravstvene ili socijalne poteškoće, osoblje za podršku pomaže u povezivanju sa relevantnim institucijama socijalne zaštite ili organizacijama koje pružaju pomoć preživelim seksualnog nasilja.

U suštini, podrška nakon svedočenja osigurava da žrtva nije prepuštena sama sebi nakon sudskog procesa, već da nastavlja da prima koordinisanu brigu i pomoć koja joj pomaže da se vrati u stanje normalnosti i sigurnosti.

ZAKLJUČAK

Zakon Kosova garantuje prava žrtava, uključujući zaštitu, učešće i mogućnost kompenzacije. Ipak, razumevanje i primena ovih prava ogledaju se u praksi, u načinu na koji institucije pružaju stvarnu podršku žrtvama.

Sigurna soba i davanje svedočenja na daljinu predstavljaju konkretne instrumente koji obezbeđuju zaštitu, privatnost i dostojanstvo žrtve tokom sudskog postupka. Pored toga, žrtve mogu dobiti psihološku i rehabilitacionu podršku od specijalizovanih institucija, kao što je Kosovski centar za rehabilitaciju preživelih torture (KCRPT), koji pruža kontinuiranu pomoć u obnavljanju emocionalnog i socijalnog blagostanja.

Ovaj vodič ima za cilj da bude praktičan alat za sudsko osoblje i pravne profesionalce u Kosovu, naglašavajući značaj **Sigurne sobe** kao konkretnog instrumenta za ostvarivanje zaštite, poštovanja i podrške žrtvama tokom celog sudskog procesa.

ZAKLJUČCI I PRAKTIČNE PREPORUKE ZA SUDOVE

Ovaj vodič predstavlja osnovu za jedinstven, human i osetljiv pristup žrtvama seksualnog nasilja tokom rata. Korišćenje **Sigurne sobe** u sudovima je ključno za obezbeđivanje pravičnog postupka i sprečavanje retraumatizacije žrtava. Preporučuje se da sudovi sprovedu kontinuirane obuke za osoblje, razvijaju standardne protokole i jačaju saradnju sa institucijama i organizacijama za podršku, kako bi se unapredilo iskustvo žrtava tokom sudskog postupka.

ČESTO POSTAVLJANA PITANJA OD PREŽIVELIH SEKSUALNOG NASILJA

1. Šta je Sigurna soba i zašto se koristi?

Sigurna soba je prostor u kojem možete dati svedočenje bez osećaja straha ili pretnje. Ona pruža zaštitu i privatnost tokom sudskog procesa.

2. Mogu li dati izjavu bez susreta sa optuženim?

Da. Možete koristiti svedočenje na daljinu ili **Sigurnu sobu**, gde optuženi fizički nije prisutan, a osoblje pomaže da se osećate sigurno.

3. Kako mogu razumeti sudski proces ako nemam pojma?

Možete tražiti od sudskog osoblja ili vašeg advokata da objasne proces korak po korak, uključujući šta se dešava pre, tokom i nakon davanja vaše izjave.

4. Mogu li imati psihološku ili pravnu podršku tokom procesa?

Da. Imate pravo na psihološko savetovanje i pravnu podršku tokom celog procesa, posebno prilikom davanja svedočenja.

5. Ko može videti ili čuti moju izjavu?

Samo sudsko osoblje, tužilac, pravni zastupnik i ovlašćeni lica za podršku mogu biti prisutni, uvek osiguravajući vašu privatnost i dostojanstvo.

Katalogimi në botim - (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës "Pjetër Bogdani"

347.9:343.98[496.51](036)

Udhëzues praktik për përdorimin e dhomës së sigurt në gjykata = Practical Guide for the Use of the Safe Room in Courts = Praktični vodič za upotrebu sigurne sobe u sudskim postupcima / përgatitur nga Albina Shabani Rama. - Prishtinë : Qendra Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës, 2026. - 96 f. ; 30 cm.

Titulli dhe teksti paralel në gjuhën shqipe, angleze dhe serbe

1. Rama, Albina Shabani

ISBN 978-9951-774-21-5

ISBN 978-9951-774-21-5

Mbështetur / Supported / Podržana:

British Embassy
Pristina